

Förbättrad tolkservice

Språktest, nationellt register, statistik

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2006

ISBN 978-91-38-22683-4
ISSN 0284-6012

Till statsrådet Jan Björklund

Regeringen beslutade den 21 augusti 2006 att tillkalla en sakkunnig för att utreda formerna för ett tvåspråkighetstest och ett nationellt register över tolkar samt analysera statistikbehovet inom tolkserviceområdet.

Den 21 augusti 2006 förordnades tidigare departementsrådet Stig Lundström och sakkunniga Kerstin Svensson, Valideringsdelegationen, att utföra uppdraget. Arbetet skulle vara avslutat den 29 december 2006.

Arbetet har genomförts i nära samarbete med Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet. Samråd har skett med företrädare för Kammarkollegiet. En gemensam överläggning har genomförts med Migrationsverket och Statistiska centralbyrån (SCB).

Universitetsadjunkt Helge Niska vid Tolk- och översättarinstitutet har på vårt uppdrag utarbetat underlag till språktest för tolkar.

Statistiska centralbyrån gavs den 16 oktober 2006 i uppdrag att särskilt analysera frågan om införande av ett nationellt register över tolkar och att överväga möjligheterna till förbättrad statistik inom tolkserviceområdet. SCB överlämnade sin rapport den 30 november 2006. Rapporten ingår som bilaga 2 i denna skrivelse.

För att presentera och få reaktion på våra preliminära förslag anordnades en hearing med flertalet berörda departement, ämbetsverk och organisationer den 7 december 2006. Program och deltagarlista ingår som bilaga 7.

Uppdraget har bedrivits inom Utbildnings- och kulturdepartementet. Härmed överlämnas skrivelsen *Förbättrad tolkservice – språktest, nationellt register, statistik*.

Stockholm i december 2006

Stig Lundström

Kerstin Svensson

Innehåll

Sammanfattning.....	9
1 Problembild – lägesbeskrivning.....	15
1.1 Bakgrund och perspektiv på utvecklingen.....	15
1.1.1 Förbättrad utbildning av kontakttolkar	16
1.2 Remissinstansernas synpunkter på förslagen från Utredningen om kontakttolkar.....	17
1.3 Tillgång till och efterfrågan på kontakttolkar	17
1.3.1 Tillgång till tolkar	17
1.3.2 Efterfrågan på tolkar	18
1.3.3 Ägarförhållanden och marknadsandelar på tolkförmedlingsområdet	19
1.4 Språktest för tolkar	20
1.4.1 Erfarenheter av försöksverksamhet – utvärdering	20
1.5 Nationellt register över tolkar.....	22
1.6 Förbättrad statistik	23
2 Språktest för tolkar.....	25
2.1 Utgångspunkter	25
2.1.1 Remissinstansernas synpunkter.....	25
2.2 Definition	26

2.3	Språktest för tolkar – syfte och användningsområden	27
2.3.1	Språktest inför antagning till utbildning	28
2.3.2	Språktestet för upptagning i det nationella registret.....	29
2.4	Organisation, former för och innehåll i ett språktest för tolkar	30
2.4.1	Organisation.....	31
2.4.2	Genomförande	31
2.4.3	Testets innehåll och användbarhet	32
2.4.4	Antal språk	33
2.4.5	Reliabilitet och validitet.....	34
2.5	Dimensionering m.m. av språktestet för tolkar	35
2.6	Avgift för språktestet för tolkar.....	36
2.6.1	Exempel på avgifter för språktester m.m.	37
2.6.2	Avgift för språktestet	37
2.7	Information och marknadsföring	39
2.8	Tidsåtgång och kostnader	40
3	Nationellt register över tolkar	43
3.1	Utgångspunkter	43
3.1.1	Remissinstansernas synpunkter	43
3.2	Registrets syfte och användningsområden	45
3.3	Innehåll i registret och registrets indelning i kategorier	47
3.3.1	Kriterier för att kunna tas upp i registret	48
3.3.2	Registrets indelning i kvalifikationsnivåer	48
3.4	Registerhållare för ett nationellt register.....	49
3.4.1	Kammarkollegiet.....	50
3.4.2	Tolk- och översättarinstitutet	51
3.4.3	Migrationsverket.....	52

3.4.4	Integrationsverket	52
3.4.5	Bolagsverket	52
3.4.6	Övriga aktörer.....	53
3.5	Former för och omfattning av registret	55
3.5.1	Tillträde till registret.....	55
3.5.2	Avgift för tillträde till registret	56
3.5.3	Dimensionering/omfattning av registret	56
3.5.4	Beräknad omfattning av registret	58
3.5.5	Villkor för att kunna tas upp i registret.....	59
3.5.6	Grunder för att avföra en person ur registret	59
3.6	Tidplan samt kostnad för uppbyggnad och drift av registret.....	61
4	Statistikbehov inom tolkserviceområdet.....	63
4.1	Lägesbeskrivning.....	63
4.1.1	Regelverk.....	64
4.2	Remissinstansernas synpunkter	65
4.3	Syfte och användningsområden	65
4.3.1	Planering.....	66
4.3.2	Strategiska val.....	67
4.3.3	Beslutsfattande.....	67
4.3.4	Samhällsdebatt	67
4.3.5	Forskning	68
4.3.6	Lexikaliskt och terminologiskt arbete.....	69
4.4	Statistiska centralbyråns bedömningar	69
4.4.1	Datainsamling och innehåll.....	70
4.4.2	Kvalitetsaspekter.....	71
4.4.3	Statistikansvarigt organ	71
4.4.4	Fortsatt arbete.....	72
4.4.5	Kostnader	72
4.4.6	Juridiska aspekter.....	73

Bilagor

<i>Bilaga 1</i>	Uppdrag.....	75
<i>Bilaga 2</i>	Rapport, SCB	77
<i>Bilaga 3</i>	Exempel på språktester.....	99
<i>Bilaga 4</i>	Nationellt register i Norge.....	107
<i>Bilaga 5</i>	Statistik – summarisk historik.....	109
<i>Bilaga 6</i>	Statistik, Kammarkollegiet	115
<i>Bilaga 7</i>	Hearing torsdagen den 7 december 2006	117

Sammanfattning

I skrivelsen lämnas förslag till språktest för tolkar, nationellt register över tolkar och förbättrad statistik inom tolkserviceområdet.

Språktest för tolkar

Som ett led i ambitionen att höja kvaliteten på den tolkning som utförs föreslår vi att det införs ett språktest för tolkar. Testet har dubbla syften genom att dels fungera som förkunskapsprov för antagning till en reformerad kontakttolkutbildning, dels vara en möjlighet för icke-auktoriserade tolkar att genom godkänt test kunna bli uppförda i det nationella registret över tolkar.

Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) föreslås som nationellt ansvarig för testet. I detta ansvar ingår bl.a. att utveckla testet och ansvara för genomförande och administration av detta samt att marknadsföra och informera om testets syfte och användningsområden.

Vi föreslår att testet inledningsvis utarbetas i 60 språk och dimensioneras för 500 personer fördelade till två testtillfällen per år på ett tiotal orter.

För att täcka delar av administrativa kostnader m.m. anser vi att testet bör avgiftsbeläggas och föreslår att en avgift om 600 kronor tas ut för att genomgå testet.

Vi har beräknat kostnaden för att utveckla språktestet till 1 680 000 kronor. Kostnaden för att utveckla språktester i fler språk och drift av den fortsatta verksamheten följande år upp-

skattas till ca 740 000 kronor per år. Den årliga kostnaden bör kunna minskas med intäkter från avgifter, som vi bedömer till ca 300 000 kronor per år.

Nationellt register över tolkar

Vi har konstaterat att det saknas en nationell överblick över yrkesverksamma tolkar och deras kompetensnivå och att statens möjligheter att garantera en miniminivå för tolkar som inte är auktoriserade inte är helt tillfredsställande.

Vårt förslag är att det inrättas ett nationellt register över tolkar från och med år 2008 för att få till stånd en överblick över tolkar inom olika språk och regioner. Vidare syftar registret till att utgöra underlag för viss utbildningsplanering och ge information om olika tolkars kvalifikationer. Ytterligare ett viktigt syfte är att den tolk som är uppförd i registret ska uppleva detta som ett meritvärde.

Vi föreslår att registret ska delas in i sex avgränsade kategorier, som klart beskriver tolkens kvalifikationsnivå i respektive kategori. Registret föreslås innehålla uppgifter om namn, personnummer, språk, bostadsort och region. Registret ska vara sökbar, ha möjlighet att leverera registreringsbevis och löpande kunna uppdateras i de fall där enskilda tolkar ansöker om att ingå i registret och deras behörighet kan styrkas. Personnummer ska inte vara sökbara via registret och adressuppgifter införs enbart om den enskilde begär detta.

Tillträde till registret föreslås vara avgiftsfritt och ska kunna ske automatiskt genom överföring av data eller genom ansökan från en enskild. Vidare föreslår vi att registerhållaren ska besluta om kriterier för avstängning ur registret och att beslut om avstängning ska kunna överklagas.

Vårt förslag innebär att registret ska vara öppet för alla praktiserande tolkar – auktoriserade och icke-auktoriserade kontakttolkar och teckenspråkstolkar samt konferenstolkar – som så

önskar och som uppfyller kvalifikationskraven för att tas upp i registret.

Utgångspunkten för vår bedömning när det gäller registerhållare är att det bör vara en myndighet som har erfarenhet av registerhållning och erfarenhet av tolkområdet. Under arbetet med detta uppdrag har vi sett ett begränsat antal möjliga aktörer och övervägt olika alternativa lösningar.

Vi har kommit fram till att Kammarkollegiet av många skäl är den lämpligaste myndigheten att ansvara för ett nationellt register över tolkar. Den aviserade översynen av Kammarkollegiets roll som stabsorgan har dock inneburit att vi inte lägger fram något förslag i denna fråga. I samband med översynen anser vi att ytterligare möjliga värdmyndigheter för registret behöver analyseras och att även Bolagsverket bör övervägas som registerhållare i detta sammanhang.

Vi föreslår att registret i ett inledningsskede dimensioneras för 1 800 personer för att på ungefär fem års sikt utvecklas till att omfatta uppskattningsvis ca 4 000 personer. Registret bör kunna utvecklas och vara i drift år 2008 under förutsättning att beslut om inrättande tas under år 2007.

Vi har beräknat kostnaderna för utredning och systemutveckling av registret till ca 800 000 kronor och den årliga driften till ca 600 000 kronor.

Statistik

Förbättrad nationell statistikhantering inom tolkserviceområdet syftar till att ge underlag för planering, strategiska val, beslutsfattande, samhällsdebatt och forskning. Tillförlitlig statistik inom detta område är en nödvändighet för att olika intressenter ska få tillgång till kunskap om detta omfattande och viktiga område. I dag saknas t.ex. uppgifter om antalet yrkesaktiva tolkar och kostnader för tolkning inom olika verksamhetsområden. Det finns heller inga uppgifter på nationell nivå som rör tolkförmedlingsverksamheten.

Vi föreslår att förutsättningarna för en nationell statistikredovisning över tolkserviceområdet analyseras ytterligare genom en förstudie under år 2008 och att Statistiska centralbyrån ges i uppdrag att genomföra denna studie. I ett sådant uppdrag ingår att utreda bl.a. rådande tekniska oklarheter, former för datainsamling, publicering och tidplan för implementering.

Under förutsättning att förstudien ger ett positivt resultat anser vi att Statistiska centralbyrån kan vara den myndighet som, utanför ramen för den officiella statistiken, har till uppdrag att producera statistik över tolkserviceområdet. Årlig statistikredovisning inom tolkserviceområdet skulle då kunna redovisas från och med år 2009.

Beräknad kostnad för förstudien är 1,5–1,8 miljoner kronor år 2008. Kostnader för fortsatt årlig statistikredovisning ca 500 000 kronor.

Kommentarer till beräknade kostnader för våra förslag

I vårt uppdrag har ingått att

- utreda formerna för innehåll i och genomförande av ett språktest för tolkar samt analysera kostnaderna för testet,
- föreslå kriterier för att bli upptagen eller avförd från ett nationellt register över tolkar samt föreslå form och drift av registret,
- analysera behovet av statistik inom tolkserviceområdet med tonvikt lagd på myndighetsutövning och tolkutbildning.

De offentliga kostnaderna för statens utgifter för tolkservice uppgår årligen till ca 500–600 miljoner kronor. Mer precisa uppgifter kan inte anges på grund av att det saknas nationell statistik över tolkserviceområdet. I förhållande till denna summa är kostnaderna för att införa ett språktest, ett nationellt register över tolkar och att skapa ett statistikregister över tolkserviceområdet mycket blygsamma.

Om SCB efter den av oss föreslagna förstudien utses till ansvarig för statistik inom tolkserviceområdet, bör SCB via sitt anslag få medel som täcker de kostnader som detta medför.

Kostnader för att administrera och ajourhålla språktestet bör kunna täckas med hälften av de medel som tidigare använts för stipendier till studerande på kontakttolkutbildningen vid folkhögskolor. Tolk- och översättarinstitutet har årligen använt ca 1,5 miljoner kronor för sådana stipendier. I fortsättningen kommer dessa medel inte att användas fullt ut, eftersom studerande på den reformerade kontakttolkutbildningen har rätt till statligt studiestöd. Detta innebär att deras möjlighet att samtidigt få stipendier upphör. Deltagare i fördjupnings- och kompletteringskurser samt deltagare i distansundervisning kan även fortsättningsvis erhålla stipendier. Omfattningen av de stipendie-medel som kommer att betalas ut kommande år blir därmed betydligt mindre.

1 Problembild – lägesbeskrivning

1.1 Bakgrund och perspektiv på utvecklingen

Svensk tolkservice har funnits i ungefär fyrtio år. Fram till 1990-talets början nästan uteslutande i samhällelig regi. Därefter har det etablerats ett antal tolkförmedlingar i privat ägo. TolkserVICEN har de senaste tjugo åren genomgått många förändringar beträffande verksamhetens innehåll bl.a. när det gäller ägarstruktur, upphandlingsförhållanden, lönsamhet och kvalitetskontroll. Förändringarna har också varit betydande på utbildningssidan.

I dag befinner sig tolkservicen i en kraftig reformperiod. Denna omställningsprocess har pågått de senaste åren och kan förutses öka de närmaste åren. Förändringarna består företrädesvis av en genomgripande reformering av den grundläggande kontakttolkutbildningen samt ökade satsningar på kompletteringsstudier m.m. som syftar till kvalitetshöjning av tolkarnas kompetens och därigenom förbättrad tolkkvalitet.

Tillkomsten av migrationsdomstolarna har krävt ytterligare satsningar på utbildning och auktorisation av rättstolkar. Därtill kommer en högre grad av medvetenhet hos tolkanvändarna att efterfråga auktoriserade tolkar. Det måste dessvärre konstateras att bristen på auktoriserade tolkar i en rad små tolkspråk kommer att kvarstå under lång tid.

En annan viktig aspekt på dagens situation inom tolkservicen är de förskjutningar i ägarstrukturen bland tolkförmedlingarna som skett. Vilka konsekvenser dessa ändrade förhållanden kan komma att innebära är för tidigt att uttala sig om.

Tolkservice är idag en väletablerad och betydelsefull samhällsfunktion, så gott som till hundra procent finansierad av offentliga medel. Hög kvalitet i den tolkning som utförs är nödvändigt i den vardagliga myndighetsutövningen inom rättsväsendet, hälso-, sjuk- och socialvården, asylmottagandet etc. Årligen utförs mer än en miljon tolktimmar, alltså dagligen ca 3 000 tolktimmar på ungefär 170 språk.

De årliga samhälleliga kostnaderna uppgår till ca en halv miljard kronor. För att åstadkomma för den enskilde en så lika och rättvis behandling som möjligt i kontakterna med myndigheterna har det alltså under en följd av år anslagits miljarder av offentliga medel. Hur dessa medel i realiteten använts till olika ändamål har tidigare inte redovisats. Kraven på redovisning har de senaste åren vuxit sig allt starkare.

1.1.1 Förbättrad utbildning av kontakttolkar

Tolkförmedlingsutredningen (SOU 2004:15) föreslog bl.a. att det behövde göras en översyn av kontakttolkutbildningen inom folkbildningen. En sådan översyn gjordes av Utredningen om kontakttolkar (SOU 2005:37), som bl.a. föreslog en genomgripande reformering av den grundläggande utbildningen för kontakttolkar. Den nya utbildningen startar i början av år 2007.

Utredningen om kontakttolkar föreslog vidare att Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) skulle ges i uppdrag att utreda förutsättningar att införa ett tvåspråkighetstest och att upprätta ett nationellt register över tolkar samt göra en översyn av behovet av statistik inom tolkserviceområdet.

1.2 Remissinstansernas synpunkter på förslagen från Utredningen om kontakttolkar

Betänkandet av Utredningen om kontakttolkar *Tolkutbildning – nya former för nya krav* (SOU 2005:37) har remissbehandlats. Betänkandet sändes ut till 69 remissinstanser varav 58 svarade. Av dessa avstod fyra från att lämna synpunkter och två uppgav att de inte hade något att erinra mot förslagen. Dessutom inkom fyra s.k. spontana remissvar.

Flertalet remissinstanser uttalade sig enbart om förslagen som gäller förändringar av kontakttolkutbildningen, vilka de flesta ställde sig positiva till.

Under respektive kapitel i denna skrivelse redovisas remissinstansernas synpunkter på förslagen om språktest för tolkar och nationellt register över tolkar samt förbättrad statistik inom tolkserviceområdet.

1.3 Tillgång till och efterfrågan på kontakttolkar

Man kan konstatera att det råder obalans mellan tillgången till kvalificerade tolkar och hur många tolkar som efterfrågas.

1.3.1 Tillgång till tolkar

Tillgången på kvalificerade tolkar kan illustreras med att det i Sverige endast finns 836 auktoriserade kontakttolkar i december 2006. Av dessa är 171 med specialkompetens som rättstolk och 88 med specialkompetens som sjukvårdstolk uppförda på Kammarkollegiets (KK) on-linelist. Att bli uppförd på on-linelistan är frivilligt. En del kontakttolkar vill av olika anledningar inte låta registrera sig varken i kollegiets register eller dess on-line-lista. Antalet auktoriserade teckenspråkstolkar är för närvarande 44 personer.

Den otillräckliga tillgången på auktoriserade kontakttolkar leder ibland till att icke-auktoriserade tolkar får tolkuppdrag i auktoriseringsbara språk, eftersom efterfrågan på sådana tolkar är större än tillgången. Tolkanvändarna kan med andra ord inte alltid utgå ifrån att få den auktoriserade tolk man önskar och kan heller inte räkna med att fullgod tolkning kan garanteras i varje enskilt fall.

Kunskapen om de icke-auktoriserade yrkesverksamma kontakttolkarnas utbildningsbakgrund är otillräcklig. Slutsatsen blir att för dessa tolkar finns ett stort uppdämt behov av såväl grundläggande kontakttolkutbildning som kompletteringsstudier inför auktorisationsprov och specialkurser i rättstolkning för att tillgodose rättsväsendets och migrationsdomstolarnas behov av rättstolkar. Det finns också skäl att anta att en stor andel av de icke-auktoriserade tolkarna kommer att vilja genomgå ett språktest för tolkar för att bli uppförda i ett nationellt register över tolkar.

1.3.2 Efterfrågan på tolkar

Efterfrågan på tolkar är fortsatt hög, men varierar i takt med förändringarna i världen, antalet asylsökande och annan invandring till landet. Denna situation kommer att bestå under överskådlig tid. För de icke-auktoriserade tolkarnas del råder i stort sett samma situation som för de auktoriserade, i synnerhet gäller det tolkar i små tolkspråk. Tillgången till tolkar i sådana språk, varav merparten tolkar saknar gedigen utbildning för uppgiften, är något bättre i storstadsområdena än för landet i övrigt.

Det bör framhållas att kunskapen kring dessa frågor är otillfredsställande. Varken nationella eller regionala/lokala behovsanalyser har oss veterligen utförts. Den efterfrågan på tolkar som finns inom olika samhällssektorer och på vilka språk inskränker sig till lokala ”studier” utförda av en eller annan tolkförmedling. Den kortsiktiga planeringen hos tolkförmedlingarna styrs snarare av den dagliga efterfrågan och upphand-

lingen än av behovsanalyser. Långsiktig planering kopplad till förekomsten av tolkar på olika språk förekommer endast i liten utsträckning.

1.3.3 Ägarförhållanden och marknadsandelar på tolkförmedlingsområdet

Under perioden cirka 1970 till 1990 var samtliga tolkförmedlingar i kommunal regi. Från 1990-talets början har det etablerats privatägda tolkförmedlingar. I dag finns 23 kommunalt ägda tolkförmedlingar anslutna till Tolkservicerådet (TSR), som är en rikstäckande samarbets- och intresseorganisation för de offentligt ägda förmedlingarna. För närvarande finns ett tjugotal privatägda tolkförmedlingar inklusive filialer.

Inom tolkserviceområdet har det under det senaste året skett en förändring av ägarstrukturen. De senaste decennierna har antalet kommunala tolkförmedlingar av olika anledningar minskat i antal, bl.a. till följd av etablering av privat ägda förmedlingar. Konkurrensen om marknadsandelar har således skärpts. De senare har i en del fall köpt upp kommunala enheter som inte har varit kommunalekonomiskt försvarbara, exempelvis på grund av bristande efterfrågan eller att man inte kunnat hävda sig i konkurrensen.

Uppgifter om marknadsandelar som figurerar i debatten är att de offentliga och privata förmedlingarna har hälften var av marknaden. Dessa uppgifter är dock så osäkra att de inte bör tas för givna.

1.4 Språktest för tolkar

Utbildningen av kontakttolkar inom folkbildningen har tidigare inte haft krav på att de som söker till utbildningen ska genomgå ett språktest. Detta har i längden visat sig vara en ohållbar situation. I praktiken kan det ha inneburit att vissa studerande inte har haft den språkliga förmåga som krävs för att tillgodogöra sig utbildningen. Idealsituationen hade varit att de som genomgått kontakttolkutbildningen skulle ha skaffat sig kunskaper som gjort dem kapabla att klara ett auktorisationsprov. Så har inte varit fallet. Det stora antalet deltagare i den grundläggande utbildningen har inte påverkat antalet auktorisationer. En förklaring är också att det endast gått att få auktorisation i knappt fyrtio språk.

En uppstramning av kraven för att börja kontaktutbildningen inom folkbildningen har förberetts och testats genom försöksverksamhet. Erfarenheterna från denna försöksverksamhet redovisas nedan.

Den reformerade grundutbildningen för kontakttolkar tar sin början år 2007. Antalet studerande har skurits ned avsevärt samtidigt som kvaliteten i utbildningen höjts. Även antalet utbildningsanordnare har reducerats.

1.4.1 Erfarenheter av försöksverksamhet – utvärdering

Hösten 2004 initierade TÖI en försöksverksamhet som innebar färre utbildningsanordnare samt införande av förkunskapskrav och betyg/omdömen efter slutförd kontakttolkutbildning i folkbildningens regi. Försöksverksamheten startade våren 2005 på två folkhögskolor, Åsa och Katrineberg. I försöksverksamheten ingick att en sökande till introduktionskurs fyllde i ett inträdesprov, som laddades ned från respektive skolas hemsida, och bifogades ansökan. Under introduktionskursen genomfördes skriftlig och muntlig språktest som kompletterades med ett sam-

hällstest. Resultaten av dessa tester avgjorde om deltagaren antogs till fortsatt utbildning.

Den utvärdering som gjordes av försöksverksamheten visar i korthet följande. Båda skolorna fick tillräckligt med ansökningar till utbildningen. Den ena skolan hade inte möjlighet att göra något urval på grund av få sökande. För att kunna erbjuda språkhandledning krävs tre deltagare i respektive språk. På en av skolorna var språkspridningen stor, flera deltagare var ensamma i sitt språk, vilket innebar att det inte gick att bilda språkgrupper för handledning. Språken på den ena skolan blev traditionella; ryska, arabiska, albanska, engelska och polska. På den andra skolan var språkspridningen större; kirundi, armeniska, östasyriska, arabiska, ryska, spanska, engelska, franska för afrikaner och dari.

Under introduktionskurserna gjordes två tester som ca 90 procent av deltagarna klarade. Projektansvariga framhåller att dessa tester fungerar bra som bedömning av deltagarnas förutsättningar att klara av den fortsatta utbildningen.

Testerna på de olika ämneskurserna var utformade på samma sätt som Kammarkollegiets realiaprov. I utvärderingen sägs att provet fungerar bra och att det ligger på nästan samma svårighetsnivå som Kammarkollegiets auktorisationsprov. Deltagare som inte klarade provet fick en chans till. Om det andra försöket misslyckades var personen ifråga tvungen att avbryta utbildningen. Diagnostiska realiaprov gjordes vid några tillfällen vilket gav möjlighet att följa deltagarnas utveckling. Proven fungerade också som förberedelse för slutprovet.

Projektansvarigas reflexioner

Få deltagare ville delta i hela utbildningen i en följd. Andra som önskat detta kunde inte beredas plats på grund av att de tillhörde en språkgrupp som var för liten för att möjliggöra språkhandledning. Möjligheterna att bilda språkgrupper även i ”små” språk borde enligt projektansvariga kunna öka under 2006 eftersom

ansökningar till utbildningen då sker centralt och vid ett och samma tillfälle. Bedömningen från de projektansvariga var att det gångna årets försök visar att det går att höja kvaliteten på utbildningen genom tester av förkunskaper, realiakunskaper och bedömning av deltagarnas lämplighet för tolkyrket.

Utvärdering av den sammanhållna utbildningen för kontakttolkar som startar år 2007 kan genomföras först under år 2008.

1.5 Nationellt register över tolkar

I Sverige finns cirka 5 500 yrkesverksamma tolkar. Statistiken är mycket osäker. Av dessa tolkar är knappt 900 auktoriserade av Kammarkollegiet. Den enda nationella överblick över tolkar som finns är KK:s register över auktoriserade tolkar. I detta register finns auktoriserade kontakttolkar, inklusive högskoleutbildade, och auktoriserade teckenspråkstolkar, under förutsättning att de önskat bli uppförda i registret. De icke-auktoriserade yrkesverksamma tolkarna står helt utanför.

Från olika håll har det riktats kritik mot att det saknas en nationell överblick över antalet yrkesverksamma tolkar. Inte minst upphandlare av tolktjänster kan sväva i tvivelsmål när man får motstridiga uppgifter från anbudsgivare när det gäller tillgången på tolkar med olika kompetens i skilda språk. Det kan t.ex. i en upphandlingssituation förekomma att uppgivet antal auktoriserade tolkar i ett visst språk överstiger det faktiska antalet auktoriserade tolkar i språket ifråga.

Ett nationellt register över tolkar där i princip alla yrkesaktiva tolkar – som uppfyller vissa tillträdeskrav – kan bli uppförda fyller därför ett behov. Utvecklad statistikredovisning över tolkserviceområdet skulle förbättra det rådande läget avsevärt. Irritationsmoment och spänningar som ibland kan uppstå mellan olika aktörer kan härigenom på sikt komma att reduceras.

Den strategiska planeringen av tolkutbildningens olika delar skulle genom ett nationellt register över tolkar tillföras ett effektivt instrument.

1.6 Förbättrad statistik

Den nuvarande samlade statistiken över tolkverksamheten i landet begränsar sig huvudsakligen till tolkutbildning och auktorisation av tolkar. Aktuell statistik på området inskränker sig i stort sett till den enkät som Tolkförmedlingsutredningen år 2004 riktade till tolkförmedlingarna i landet och den statistik som dessa förmedlingar själva förfogar över.

Det finns viss återblickande statistik som belyser tidigare verksamhet. De mer omfattande försöken till kvantifiering av exempelvis svensk tolkservice, tolkuppdragens fördelning på samhällssektorer och liknande har varit relativt ofullständiga.

Tolkförmedlingsutredningen koncentrerade sin kritik av bristfällig statistik över tolkserviceområdet till tolkförmedlingsverksamheten, medan Utredningen om kontakttolkar påpekade behovet av förbättrad statistik inom hela tolkserviceområdet och föreslog en särskild analys av statistikbehovet.

2 Språktest för tolkar

Vårt förslag: Ett språktest för tolkar införs dels som förkunskapsprov inför antagning till den sammanhållna kontakttolkutbildningen, dels för icke-auktoriserade tolkar som vill bli uppförda i det nationella registret över tolkar.

2.1 Utgångspunkter

Ett led i statens ambition att höja kvaliteten på den tolkning som utförs är att skapa förutsättningar att få fram kvalificerade tolkar. Utredningen om kontakttolkar föreslog därför i sitt betänkande (SOU 2005:37) att ett statligt tvåspråkighetstest skulle införas som förkunskapsprov till den reformerade grundutbildningen till kontakttolk.

Förslaget innebär att testet även ska användas för verksamma icke-auktoriserade kontakttolkar som önskar bli upptagna i ett nationellt register över tolkar.

2.1.1 Remissinstansernas synpunkter

Av de 14 remissinstanser som kommenterat förslaget om tvåspråkighetstest är i princip samtliga positiva. Tre instanser – Tolk- och översättarinstitutet (TÖI), Göteborgs stad och Riksförbundet för personer som arbetar med integrationsbefrämjande verksamhet (RIB) – ställer sig tveksamma till om testet även ska utgöra ett instrument för registrering i ett natio-

nellit register. Av dessa pekar TÖI på olika problem som är förknippade med att införa centralt utarbetade språkprov.

2.2 Definition

Utredningen om kontakttolkar föreslog att det skulle införas ett statligt "tvåspråkighetstest" men preciserade inte vad man avsåg med "tvåspråkighet". Utredningen använde sig av en relativt snäv definition, även om detta inte kom till uttryck i betänkandet. En förklaring kan vara att utredningen föreslog att TÖI skulle ges i uppdrag att bl.a. utreda innehållet i ett sådant test.

Det förekommer inte så sällan att man i dagligt tal med "tvåspråkighet" tillämpar en bred tolkning av begreppet, dvs. att en person i olika grader behärskar mer än ett språk. Det kan inbegripa personer som endast i begränsad omfattning förmår uttrycka sig på ett annat språk än modersmålet. En sådan bred definition har inget egentligt värde när det gäller att fastställa en persons språkliga förmåga.

Enligt Nationalencyklopedin avses med "individuell tvåspråkighet" endast personer som behärskar båda språken lika väl som enspråkiga i respektive språk. Den förmågan är endast ett relativt begränsat antal personer begåvade med. Ett test med en sådan innebörd kan därför inte ligga till grund för att vara ett alternativt urvalsinstrument till kontakttolkutbildningen, eller för att vinna tillträde till det nationella registret över tolkar. I praktiken skulle i sådant fall de flesta komma att underkännas.

För att undvika missförstånd i definitionsfrågan om språktestet bör terminologin ändras från *tvåspråkighetstest till språktest för tolkar*. Syftet med testet blir därmed tydligare som ett renodlat urvalsinstrument för antagning till kontakttolkutbildning eller för att bli uppförd i det nationella registret.

2.3 Språktest för tolkar – syfte och användningsområden

Införandet av ett språktest har dubbla syften.

1. För det första som förkunskapsprov inför antagning till den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk.
2. För det andra att verksamma icke-auktoriserade kontakttolkar genom att klara testet ska kunna bli upptagna i ett nationellt register över tolkar.

En remissinstans framför farhågor för att vissa tolkar kan komma att uppfatta genomgången och godkänt språktest som en slags certifiering av kunskaper och kompetens.

Denna oro för eventuellt "missbruk" av testets kompetensvärde vid exempelvis anställningsintervjuer eller som underlag för kvalitetsbedömning av anbudshandlingar kommer med stor sannolikhet inte att ha någon större betydelse i praktiken. Tolkförmedlingarna, som har kontakt med kontakttolkutbildningen, har ingående kunskaper om testets obefintliga värde som kompetensgivande dokument. En oro för att genomgången språktest för icke-auktoriserade tolkar kan upplevas och hävdas vara en sorts s.k. B-auktorisation kan givetvis finnas. Genom att väl beskriva de olika kvalifikationskategorier som registret delas in i kommer det klart att framgå vad de olika kategorierna innebär kompetensmässigt, vilket bör undanröja sådana farhågor.

Godkänt test har inget annat kvalitetsgivande värde än som förkunskapsprov och, i de fall det finns fler sökande än tillgängliga utbildningsplatser, även som urvalsinstrument för antagning till kontakttolkutbildningen, eller som grund för att kunna bli upptagen i det nationella registret.

2.3.1 Språktest inför antagning till utbildning

Testet syftar till att få fram personer med tillräckligt ordförråd i svenska och tolkspråket för att de ska kunna antas till tolkutbildningen. Dessutom ska testet ge en viss bedömning av den studerandes förmåga att bedriva studier och förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Trots detta kan testet inte sägas utgöra ett prognosinstrument för hur den enskilde kommer att klara den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk. Förmågan att klara en utbildning beror av många andra faktorer än elementära kunskaper i ett ämne. Det är också viktigt att påpeka att testet inte säger något om individens skicklighet i att utöva tolkyrket samt att testet är ett språktest och inte ett tolktest.

Bristfällig språklig förmåga i såväl det egna språket som svenska och otillräckliga kunskaper om svenskt samhällsliv kan inverka ofördelaktigt på individens möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen. Skapandet av ett effektivt språktest för tolkar, kombinerat med intervjuer för att bedöma personens lämplighet för tolkyrket, bör kunna utgöra ett effektivt instrument för att få fram de personer som är mest lämpade att genomgå utbildningen.

Tidigare otillräcklig prövning av de sökandes förkunskaper i dessa avseenden har sannolikt i en del fall inneburit att studerande deltagit i utbildningen utan att till fullo ha kunnat tillgodogöra sig denna, i synnerhet eftersom det har saknats kunskapsprov/examination efter slutförd utbildning. Detta har gällt oavsett om det rört sig om tolkutbildning vid folkhögskolor eller studieförbund. De förbättringar som de senaste åren skett genom försöksverksamhet behandlas i kapitel 1.

2.3.2 Språktestet för upptagning i det nationella registret

Inom exempelvis Migrationsverket, domstolar, försäkringskassor, kommunala förvaltningsorgan och sjukvård behövs kompetenta tolkar för att kunna ge fullgod service. Framför allt kommer det ökade behovet av tolkar inom rättsväsendet att ställa stora krav på tolkarnas kunskaper och kompetens.

Den enda tillsyn som i dag finns över tolkars kompetens sker av Kammarkollegiet och avser auktoriserade tolkar. Mot denna bakgrund kommer ett språktest av redan verksamma icke-auktoriserade tolkar för att mäta deras kunskaper i svenska och tolkspråket och som även testar realiakunskaper att fylla en viktig funktion för både tolkanvändarna och tolkförmedlingarna.

På goda grunder kan man anta att merparten av de tolkar som har lång yrkeserfarenhet har sådana gedigna språkliga kunskaper att de utan problem bör kunna klara ett språktest. Villigheten att genomgå ett sådant test bör dessutom öka efter hand som tolkförmedlingarna i sina anbudshandlingar kommer att hänvisa till att ett givet antal tolkar i vissa språk finns uppförda i det nationella registret över tolkar. Även för den enskilde tolken bör det vara en viktig referens att kunna uppge att vederbörande finns med i det nationella registret över tolkar.

Det ska inte vara möjligt att genomgå språktestet för den som enbart anser sig vilja bli uppförd i registret och inte kan verifiera att man varit yrkesaktiv som tolk det senaste året.

2.4 Organisation, former för och innehåll i ett språktest för tolkar

Vårt förslag: Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) utses som nationellt ansvarig för ett språktest för tolkar. Testet utarbetas initialt i 60 språk.

I TÖI:s uppdrag ingår att:

- framställa, ajourhålla och ansvara för genomförandet av språktestet.

TÖI ansvarar även för att:

- sekretess iakttas, utse testanordnare, besluta om tidsåtgång för provet samt övriga administrativa frågor i samband med testets genomförande,
- att muntliga testmodeller utvecklas i de språk där det för närvarande inte är möjligt att konstruera språktest.

För detta uppdrag tillförs TÖI särskilda medel vilka redovisas under avsnittet *Tidsåtgång och kostnader*.

Språktestet bör ha en relativt enkel utformning, som är lätt att ta fram och enkelt att administrera. Dessutom bör testet kunna ge en bra grund för att bedöma en persons språkliga förutsättningar att tillgodogöra sig tolkutbildningen. Efter detta språktest kan utbildningsanordnare efter lokala förutsättningar skaffa sig ytterligare upplysningar om de sökande. Detta kan ske bland annat i ett rekryteringssamtal/intervju för att ta reda på om de sökande ur andra aspekter än rent språkliga är lämpliga att arbeta som tolkar. I den försöksverksamhet som förekommit och som redovisats i kapitel 1 genomfördes intervjuer med detta syfte under introduktionskursen.

2.4.1 Organisation

När det gäller ansvaret på nationell nivå för att bygga upp testet samt svara för administration och underhåll m.m. har vi övervägt olika alternativ. Eftersom språktestet ska kunna fylla två funktioner, varav den ena som förkunskapsprov till kontakttolkutbildningen, har vi kommit fram till att TÖI som ansvarig för utbildningen är den mest naturliga aktören för denna uppgift. I TÖI:s ansvar för utbildningen ingår bl.a. att besluta om förkunskapskrav och mätbara kunskapsmål för utbildningen.

Vårt förslag är att språktestet ska framställas och ajourhållas av TÖI. Ett basmaterial med ord och texter på svenska upprättas och översätts till de aktuella språken genom TÖI:s försorg. Språkspecifika ord förtecknas och översätts av provkonstruktören till svenska, varefter de sänds till TÖI för godkännande.

Hur stort detta basmaterial ska vara bör utredas närmare i samband med framställningen av testet. Ett lämpligt svenskt basmaterial kunde till att börja med innehålla ett 1 000-tal ord/termer/idiomatiska uttryck och fraser på svenska. Ur detta basmaterial kan valda delar brytas ut och uppdateras inför varje testtillfälle.

För att förenkla beställning och administration av testet bör det vara skriftligt och så långt möjligt kunna skötas via en särskild webbplats hos TÖI. I arbetet med att utveckla språktestet bör därför ingå att utreda vilka möjligheter som finns att distribuera materialet och utföra rättningar på ett säkert sätt via nätet. TÖI bör tillföras särskilda medel för personella resurser och de IT-kostnader som behövs för ändamålet.

2.4.2 Genomförande

I egenskap av tillsynsorgan över kontakttolkutbildningen har TÖI även ansvar för språktestets genomförande. TÖI utser testanordnare liksom precisering av datum när testet ska genom-

föras. En fördel är om testanordnarna har anknytning till utbildningsväsendet.

Följande principer bör gälla i detta sammanhang.

1. Testanordnare bör företrädesvis vara annan än utbildningsanordnare.
2. Genomförandet av testet ska ske på orter som är spridda över hela landet.

Möjlighet att göra testet föreslås vara två gånger per år och av praktiska skäl kunna genomföras på ett tiotal orter. Eftersom provet föreslås vara digitalt krävs tillgång till en dator per testande på samtliga platser. Detta borde inte förorsaka några resursproblem, eftersom testerna bör kunna utföras i utbildningslokaler eller hos institutioner med den utrustning som krävs och som av TÖI utses lämpliga att övervaka att testerna går rätt till.

TÖI beslutar om frågor som iakttagande av sekretess, tidsåtgång för provet, administration av avgifter och liknande i samband med testets genomförande.

2.4.3 Testets innehåll och användbarhet

Vårt förslag till språktest har drag från både det norska ToSPoT-testet och det tidigare använda TÖI-testet. ToSPoT har gett inspiration till innehållet. Erfarenheterna från utarbetandet och administrationen av TÖI-testet ligger till grund för hur språktestet bör kunna utarbetas och handhas. Vissa språktester som förekommer i dag redovisas i bilaga 3.

Testet föreslås innehålla ord och termer från de ämnesområden där tolkar främst arbetar, dvs. förvaltning, socialtjänst samt hälso- och sjukvårdsområdet, men även mera allmänna ord och begrepp. Testet ska främst mäta kunskaper om begrepp som avser svenska förhållanden. Det ska även pröva de sökandes ordförråd som avser kulturella och samhälleliga förhållanden i de

länder som tolkarna kommer från. Svårighetsgraden bör ligga på samma nivå som slutbetyg/examen från gymnasieskolan.

Antal ord/termer föreslås vara 50 ord på svenska och lika många på det andra språket. Ordförrådet föreslås bestå av 40 procent inte alltför specialiserade facktermer och 60 procent allmänna men inte alltför enkla ord, däribland idiomatiska uttryck och fraser. Cirka 20 procent av alla icke-svenska begrepp ska vara språkspecifika. Delvis bör man kunna använda sig av redan existerande material. I samband med TÖI-testet framställdes ordlistor över termer som kan räknas tillhöra allmänbildning. Dessutom togs allmänbildningsfrågor fram som kan ligga till grund för kultur- och språkspecifika ord/termer.

Språktestet ska kunna användas dels som förkunskapsprov till kontakttolkutbildningen, dels för att bli upptagen i det nationella registret över tolkar. Därför måste det vara möjligt att utveckla muntliga testmodeller för att pröva språkliga färdigheter som komplement i de språk där det för närvarande, bl.a. på grund av brist på testkonstruktörer, inte går att konstruera ett språktest. Hur denna muntliga prövning ska ske bör utvecklas av TÖI.

Vi vill understryka att man måste vara observant på att språktestet inte utvecklas till ett rekryteringstest i stil med det tidigare TÖI-testet, där testet felaktigt användes som ett anställningsprov.

2.4.4 Antal språk

I dag är det i Sverige möjligt att bli auktoriserad tolk i 37 språk. TÖI-testet finns utarbetat på 24 språk. Vissa av dessa språk är desamma. Det norska ToSpot-testet finns på drygt 50 språk. Språksituationen är ganska likartad i Sverige, men i Sverige finns även ett antal afrikanska språk som saknas i den norska listan. TÖI bör innan testproduktionen startar utreda på vilka språk behovet är störst av ett språktest. Lämplig utgångspunkt är auktoriseringsbara språk och de språk där TÖI-tester finns.

En rimlig bedömning är att det svenska språktestet initialt bör kunna utarbetas i närmare 60 språk. För översättning till dessa språk bör man i hög utsträckning kunna använda personer som arbetade med och översatte TÖI-testet samt konsulter/språkexperter som anlitas i samband med auktorisationsproven hos Kammarkollegiet. När verksamheten har utvecklats kan man successivt utöka antalet språk med ledning av de behovs- och intresseanmälningar som kommer in, förslagsvis på den webbplats som TÖI öppnar för ändamålet.

2.4.5 Reliabilitet och validitet

I ToSPoT-testet har man valt att låta översätta samtliga norska grundord till olika språk och endast testa dessa ord för att få en enhetlighet i testet. Eftersom det är viktigt att tolkarna kan översätta även specifika lands- och kulturbundna ord och termer, bör språktestet innehålla ett antal språkspecifika ord, förslagsvis ca 20 procent. För att säkra reliabiliteten krävs att de som översätter testet till olika språk är noggrant informerade och samstämmiga, så att de tar fram ord med samma svårighetsgrad. Även där finns erfarenheter från TÖI-testet, där de som översatte testet till olika språk gavs en utbildning på TÖI.

I samband med TÖI-testet utbildade TÖI de bedömare som rättade testen på olika språk. Det är även viktigt för det föreslagna tvåspråkstestet att det ordnas kontinuerliga uppföljnings- och fortbildningsseminarier för provkonstruktörer, översättare och provbedömare. Syftet är att säkerställa en enhetlig svårighetsgrad och bedömning mellan språken. Kvalitetssäkringen vilar på TÖI som ansvarig för testet.

Av validitetsskäl bör testet så långt möjligt baseras på ord i ett sammanhang (kontext). Med hänsyn till svårigheten att finna texter med exakt samma svårighetsgrad på olika språk, kan det vara lämpligt att följa den norska modellen och låta de icke-svenska orden ges i form av enstaka ord i en lista. I utarbetande-

fasen av testmaterialet bör man undersöka om det är möjligt att låta även de icke-svenska proven bestå av ord i kontext.

2.5 Dimensionering m.m. av språktestet för tolkar

Vårt förslag: Språktestet för tolkar dimensioneras och kostnadsberäknas för 500 personer fördelade till två testtillfällen per år.

Bedömning av bl.a. dimensionering av testet för att kunna beräkna kostnader för utveckling, genomförande och drift av ett språktest som ska fylla två funktioner kräver att man tar hänsyn till och utgår från ett antal omständigheter.

Den första beräkningsgrunden gäller att kunna förutse söktrycket till den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk. Eftersom dessa uppskattningar bygger på förväntad efterfrågan innehåller varje sådan kalkyl en viss grad av osäkerhet, inte minst beträffande den sammanhållna kontakttolkutbildningens framtida attraktionskraft.

Till grundutbildningen av kontakttolkar som startade år 2006 sökte knappt 500 personer. Av dessa kallades ca 340 till förkunskapsprov och ca 200 påbörjade utbildningen under året.

Till den reformerade kontakttolkutbildningen som startar i januari 2007 var sista ansökningsdag 1 oktober 2006. Antalet sökande var ca 270 personer varav 258 kallades till test och 140 godkändes på provet. Det betyder inte att övriga underkändes utan testerna har huvudsakligen erbjudits sökande med språk där det funnits underlag att bilda grupper för språkhandledning. En preliminär bedömning är att drygt 100 personer påbörjar utbildningen i januari 2007.

Den andra beräkningsgrunden utgår från och beror på efterfrågan från icke-auktoriserade praktiserande tolkar att få genomgå testet för att bli upptagna i det nationella registret över tolkar.

Den bristfälliga statistiken på tolkserviceområdet ger inte något exakt svar på frågan hur många icke-auktoriserade tolkar som idag är yrkesverksamma. De beräkningar som gjordes år 2003 av Tolkförmedlingsutredningen och Sveriges Tolkförbund (STOF) samt Tolkservicerådet (TSR) landade på 5 000 till 6 000 yrkesverksamma tolkar, varav drygt 800 var auktoriserade. Detta betyder att antalet yrkesverksamma icke-auktoriserade tolkar år 2004 uppgick cirka 4 500. Beräkningen ska dock ses med stor försiktighet. Hur många av dessa tolkar som har kunskaper motsvarande den reformerade kontakttolkutbildningen eller som vill bli upptagna i det nationella registret för tolkar är det ingen som vet.

Ingen kan i dag med någon större precision uttala sig om hur många verksamma icke-auktoriserade tolkar som kommer att vilja genomgå språktestet.

En rimlig uppskattning är att testet bör dimensioneras och kostnadsberäknas för totalt 500 personer fördelade till två testtillfällen per år. Bedömningen grundar sig på förmodat antal sökande till 125 utbildningsplatser per år till den sammanhållna grundutbildningen samt att knappt tio procent av antalet verksamma tolkar årligen vill genomgå testet för att bli upptagna i det nationella registret.

2.6 Avgift för språktestet för tolkar

Vårt förslag: En avgift om 600 kr tas ut för att genomgå testet. Avgiften avser att täcka delar av administrativa kostnader m.m. för testet. Formerna för avgiftsuttag och administration av densamma beslutas av TÖL.

En principiellt viktig fråga är om språktestet ska vara kostnadsfritt eller avgiftsbelagt. Vidare måste man ta ställning till om samma regler avseende avgift bör gälla för testet oavsett om det avser förkunskapsprov eller för att bli införd i det nationella registret över tolkar.

2.6.1 Exempel på avgifter för språktester m.m.

När det gäller testet som prov inför antagning till utbildning kan viss jämförelse göras med vissa andra förekommande prov och texter.

Avgift för att göra högskoleprovet är för närvarande 350 kronor som betalas till det universitet eller den högskola där provet ska göras. Provet mäter kunskaper och färdigheter som är viktiga för högskolestudier. Den som söker till högskolan kan bli antagen antingen på sina gymnasiebetyg och/eller på resultatet från högskoleprovet.

Man kan också jämföra med de regler som gäller för prövning i det offentliga skolväsendet för vuxna. Prövning innebär att den som vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning har rätt att genomgå prövning i kurser inom kommunal vuxenutbildning, undantaget orienteringskurser och individuella kurser. För prövning gäller att huvudmannen för utbildningen, dvs. kommunen eller landstinget, får ta ut en avgift om högst 500 kronor av den enskilde.

För tolkar som vill genomgå Kammarkollegiets auktorisationsprov är avgiften i dag 2 000 kronor.

Kostnaden för Tisusprovet (se bilaga 3) är 1 600 kronor för ett helt prov och 600 kronor för restprov.

Ansökan om att bli svensk medborgare kostar 1 500 kronor och anmälan om svenskt medborgarskap (gäller barn, ungdomar 18–20 år och nordbor) kostar 175–475 kronor.

2.6.2 Avgift för språktestet

I vilken utsträckning en avgift för att göra testet i samband med ansökan till grundutbildningen för kontakttolkar kan verka avskräckande på presumtiva sökande är svårt att bedöma. Man kan dock förutsätta att de personer som vill utbilda sig till tolk är medvetna om att en utbildning alltid kostar och att en avgift för

att komma in på utbildningen måste ses som befogad i detta sammanhang.

Uttag av avgift bland icke-auktoriserade praktiserande tolkar som vill genomgå testet för att bli upptagna i det nationella registret kan komma att utgöra en återhållande faktor. Hur stort ett sådant bortfall kan tänkas bli är svårbedömt. Det gäller troligen tolkar i små tolkspråk där man är ganska ensam om att få uppdrag och där antalet tolktillfällen per år är relativt lågt, särskilt på mindre orter och i glesbygd. Dessa tolkar kan tveka att genomgå språktestet om detta inte medför några fördelar genom exempelvis höjt arvode.

Ett rimligt antagande är att ju fler tolkar som är uppförda i det nationella registret över tolkar desto bättre blir konkurrenskraften för den anbudsgivande förmedlingen. Redan nu finns tolkförmedlingar som svarar för kostnaden för auktorisationsprovet för tolkar som bedöms klara provet och får flertalet av sina uppdrag från tolkförmedlingen ifråga. Man kan därför anta att vissa tolkförmedlingar kommer att stå för den fastställda avgiften.

Under arbetet har vi kommit fram till att språktestet bör avgiftsbeläggas i likhet med många andra samhällstjänster och kvalifikationsprov. Vidare föreslår vi att samma regler för avgift ska gälla, oavsett om testet avser förkunskapsprov inför utbildning eller för att bli upptagen i det nationella registret över tolkar.

Avgiften för att delta i språktestet bör inte överstiga avgiften för andra jämförbara test. Avgiften bör vara relativt låg och användas för att bidra till att täcka delar av de kostnader som uppstår i samband med de provtillfällen som anordnas.

2.7 Information och marknadsföring

Vårt förslag: TÖI ansvarar för marknadsföring och information om testets syfte och användningsområden.

Ett nytt språktest måste göras allmänt känt, både i samband med införandet och löpande i samband med testtillfällena. Detta medför aktiv marknadsföring från både testanordnarna och tillsynsmyndigheten. Information om testet bör lämpligen samordnas med marknadsföring av grundutbildningen för kontakttolkar. Den externa informationen måste nå ut över hela landet. Av den anledningen bör informationen ske på flera sätt, exempelvis genom annonsering och riktad information till olika mottagare.

Språktestet innebär en ny möjlighet för icke-auktoriserade tolkar att få sina språkkunskaper granskade i syfte att antingen söka till den sammanhållna grundutbildningen för kontakttolkar eller ansöka om att bli upptagna i det nationella registret över tolkar. Utöver den allmänna marknadsföringen av grundutbildningen bör därför testanordnarna och tillsynsmyndigheten i egen regi bedriva effektiv information till de yrkesaktiva icke-auktoriserade tolkarna samt även via tolkförmedlingarna och tolkarnas organisationer. Ansvar för marknadsföring och information om testets syfte samt hur testet används vilar på TÖI.

2.8 Tidsåtgång och kostnader

Förslag: För år 2007 tillförs TÖI extra medel om 1 680 000 kronor för att utveckla ett språktest för tolkar i ca 60 språk. Följande år tillförs TÖI medel om 740 000 kronor per år för att utveckla språktester i fler språk och ansvara för den fortsatta verksamheten.

Avgiften för testet beräknas ge 300 000 kronor per år i intäkter.

För år 2007 beräknas kostnader för:

En projektledare, sex månader på halvtid med följande arbetsuppgifter:

- provkonstruktion
- framställning av det svenska basmaterialet
- rekrytering och utbildning av konsulter som lokaliserar materialet till andra språk
- utvärdering och bearbetning av de olika språkversionerna i samråd med lokaliserarna 180 000 kr

Konsulter som översätter/lokaliserar materialet till olika språk (en vecka till 10 dagars arbete för 60 konsulter á 20 000 kr) 1 200 000 kr

Övriga utvecklingskostnader, utbildning av provlokaliserare och bedömarseminarier för att harmonisera proven mellan de olika språken 100 000 kr

Administration, overhead, tryck, resor, lokaler, IT m.m. 100 000 kr

Marknadsföring och information 100 000 kr

Summa 1 680 000 kr

Följande år

För den fortsatta verksamheten beräknas kostnaden för:

Fortsatt uppdatering, tillsyn och utveckling, 15 procents tjänst för en person	90 000 kr
Utveckling och framtagning av test för varje nytt språk. Konsulter för översättning/lokali- sering till 5 nya språk á 20 000 kr	100 000 kr
Rättning av den icke-svenska testdelen. Här kalkyleras med att 500 personer per år testas. Konsulter för rättning av den icke-svenska testdelen, 500 prov á 700 kr	350 000 kr
Administration, overhead, tryck, resor, lokaler, IT m.m.	100 000 kr
Marknadsföring och information	100 000 kr
Summa	740 000 kr

Beräknade intäkter

Avgifter för test 500 personer per år á 600 kr	300 000 kr
Kostnad efter avräkning av beräknade intäkter	440 000 kr

Kommentarer till kostnadsberäkningarna.

De poster som ingår i kostnadsräkningen bör läsas med vissa reservationer. Löneberäkningarna utgår från 2006 års nivå, eventuella lönejusteringar år 2007 har inte beaktats. Tidsåtgången för de olika momenten i framtagning av ett test på ca 60 språk kan variera mellan olika språk och därigenom i någon utsträckning påverka kostnadsbildningen. Vidare kan det ske obetydligare förändringar när det gäller kostnader för utbildning av provlokalisering, seminarier och liknande. Några större avvikelser bedömer vi inte som troliga.

Vi bedömer vidare att antalet verksamma icke-auktoriserade tolkar som vill genomgå testet kommer att minska med åren. Ett försiktigt antagande är att efter fem år har flertalet yrkesaktiva tolkar som så önskar genomgått testet. De som därefter är aktuella för testet är de som i samband med ansökan till den sammanhållna kontakttolkutbildningen ska genomgå testet. Därmed kommer även kostnaden för den fortsatta driften och administrationen att minska.

3 Nationellt register över tolkar

Vårt förslag: Ett nationellt register över tolkar upprättas från och med år 2008.

3.1 Utgångspunkter

Statens möjligheter att garantera en miniminivå för tolkar som inte är auktoriserade är inte helt tillfredsställande. Utredningen om kontakttolkar (SOU 2005:37) föreslog därför att ett nationellt register över kontakttolkar, tolkar för döva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade samt konferenstolkar skulle inrättas med Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) som registerhållare. Verksamma tolkar, som inte är auktoriserade eller som saknar godkänd slutförd kontakttolkutbildning enligt den nya ordningen, ska ha möjlighet att genom godkänt språktest ingå i registret. Det nationella registret ska med andra ord vara öppet för alla praktiserande tolkar som så önskar och som uppfyller kraven för att upptas i registret.

3.1.1 Remissinstansernas synpunkter

Av de 26 remissinstanser som kommenterat förslaget om nationellt register ställer sig 20 instanser helt bakom utredningens förslag, bl.a. Länsrätten i Skåne, Migrationsverket, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen, Uppsala och Umeå universitet, Sveriges kommuner och landsting samt Valideringsdelegationen

som betonar att det är viktigt att det klart framgår i registret vad olika kvalifikationskategorier står för. Barnombudsmannen stöder förslaget men anser att registret även ska förteckna tolkar som har fördjupningskunskap i barntolkning. Domstolsverket anser att ett sådant register bör föras av Kammarkollegiet. Stockholms universitet Humanistiska fakulteten anser att ansvaret för att föra register bör ligga på annan instans än TÖI.

Kammarkollegiet (KK) ”ställer sig avvaktande” till det föreslagna nationella registret. Enligt KK kan förslaget leda till att de tolkar som är upptagna på listan uppfattas som likvärdiga oavsett utbildningsbakgrund och eventuell auktorisation. Därmed menar KK att möjligheterna att få tolkuppdrag försvåras för de mest meriterade tolkarna. Om förslaget genomförs anser KK att registret ska omfatta alla tolkar oavsett om de är auktoriserade eller inte och att det tydligt måste framgå att tolkarna har olika kompetens. KK framhåller även att det inte är ändamålsenligt att t.ex. Kammarkollegiet och Domstolsverket har egna register över tolkar. Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) förordar att ett nationellt register enbart ska uppta utbildade tolkar och att Kammarkollegiet ska föra register över auktoriserade tolkar. TÖI betonar att avgörande för frågan om inrättande av ett nationellt register är att man klart analyserar syftet med registret och framför att registret inte kan råda bot på bristen av tolkar. Om man inför ett register anser TÖI att det bör vara enkelt att underhålla och att data på ett smidigt sätt ska kunna rapporteras. Vidare framhåller TÖI att den viktigaste uppgiften i registret är tolkarnas kvalifikationer genom utbildning. TÖI menar att ett särskilt register för rättsväsendet kunde vara ett alternativ till att införa ett nationellt register men instämmer med utredningen om att det bör vara Domstolsverket som bedömer behovet av detta.

Två instanser, Botkyrka kommun och Tolkservicerådet (TSR), är tveksamma till att införa ett nationellt tolkregister och förmodar att ett sådant blir dyrt att införa och underhålla. Eftersom omsättningen bland de yrkesverksamma tolkarna är mycket stor, kommer enligt TSR stora resurser att krävas för att hålla

registret uppdaterat. Vidare framhåller TSR att tolkförmedlingarna i landet sannolikt inte kommer att utnyttja ett sådant register då det är troligt att tolkarna redan finns i tolkförmedlingarnas egna register.

3.2 Registrets syfte och användningsområden

Ett nationellt register över tolkar syftar till att

- skapa överblick över yrkesverksamma tolkars utbildningsprofil och tillgången på kvalificerade tolkar inom olika språk och regioner,
- kunna utgöra underlag för viss utbildningsplanering,
- de som rekryterar och efterfrågar tolkar ska få information om olika tolkars kvalifikationer,
- den tolk som är uppförd i registret upplever detta som ett meritvärde.

En allvarlig situation är att vissa tolkar kan få tolkuppdrag utan att ha kompetens att arbeta som tolk. Registret avser att stimulera till höjt kvalitetsmedvetande inom hela tolkserviceområdet och bidra till en kompetenshöjning av den stora gruppen icke-auktoriserade kontakttolkar genom att öka deras vilja till fortbildning. Dessutom tillkommer aspekter som gäller kvalitets-säkring av icke-auktoriserade tolkar och trygghet för tolkförmedlingarna att veta att personen finns uppförd i registret. Inte minst gäller detta för tolkanvändarna som ska kunna lita på att tolkförmedlingen skickar en kompetent tolk.

Om tillkomsten av ett relativt brett upplagt nationellt register över tolkar leder till att det skapas två kategorier tolkar – de som finns upptagna i registret och övriga – går knappast att ha någon mening om förrän registret varit i funktion några år. Detsamma gäller frågan om registret kommer att påverka lönebildningen för de icke-auktoriserade tolkarna.

Det är viktigt att betona att den som blivit uppförd i registret för den skull inte kan anses lämplig som tolk. Ansvaret att bedöma en tolks lämplighet vilar alltid på avnämarna, som inte får invaggas i någon falsk säkerhet att alla som är uppförda i registret även är lämpliga som tolkar i en viss situation.

Vidare bör det framhållas att registret inte ska fungera som tolkförmedling. Tolkanvändarna ska således i princip inte kunna rekrytera tolkar via registret. Tolkförmedlingarnas roll förblir densamma som i dag. Det finns dock auktoriserade tolkar som arbetar helt självständigt och som har Kammarkollegiets online-tjänst som enda bas för ackvirering av uppdrag. Om den nuvarande möjligheten att söka en auktoriserad tolk via en online-tjänst ska finnas kvar bör vara en fråga för registerhållaren att avgöra.

Registret ska vara frivilligt, transparent och kostnadseffektivt. Det ska vara öppet och tillgängligt på nätet så att vem som helst kan söka uppgifter från registret.

För att skydda den enskildes integritet krävs den enskilde tolkens medgivande att föras in i registret. Ett fåtal auktoriserade tolkar arbetar under skyddad identitet. Bland icke-auktoriserade tolkar finns dessutom sådana som har väl dokumenterad kompetens och gedigen erfarenhet, men som av olika skäl inte vill bli registrerade.

Den enskilde tolken ska kunna begära att få ut ett registreringsbevis i någon form som sedan kan användas när tolken söker uppdrag.

3.3 Innehåll i registret och registrets indelning i kategorier

Vårt förslag: Registret ska innehålla uppgifter om namn, personnummer, språk, bostadsort och region. Dessutom bör detaljerad tolkkompetens framgå utifrån ett antal avgränsade kvalifikationsnivåer. Personnummer ska inte vara sökbara via registret. Adressuppgifter införs enbart på den enskildes begäran.

I registret delas tolkarnas kvalifikationsnivåer in i olika kategorier.

Utöver uppgifter om tolkarnas identitet begränsas uppgifterna i huvudsak till information som rör tolkens utbildningsbakgrund och tolkspråk. I enlighet med personuppgiftslagen (1998:204) får registret inte innehålla känsliga personuppgifter eller uppgifter som rör etniskt ursprung.

Möjlighet att kunna utläsa kompetensnivå för olika kategorier är ett rimligt krav från dem som söker information från registret. Eftersom registret kommer att innehålla tolkar med olika utbildningsbakgrund och erfarenhet måste registret delas in i klart avgränsade kategorier som ger en beskrivning av tolkens kvalifikationsnivå. Det bör därför finnas en kort beskrivning över varje kategori där det tydligt framgår vad olika kvalifikationsnivåer innebär kompetensmässigt. Av registret bör framgå eventuell specialkompetens i rätts- och sjukvårdstolkning. Registret ska även innehålla exempelvis om en tolk har kunskaper i barntolkning. Registerhållaren ansvarar för att detta sker.

Auktoriserade translatorer bör inte ingå i registret men registret bör ha en länk till denna grupp som i dag uppgår till 386 personer. Vissa auktoriserade translatorer är även kontakttolkar.

Den slutliga utformningen av registret bör göras av registerhållaren. Här redovisas endast de uppgifter som bör vara tillgängliga för allmänheten.

3.3.1 Kriterier för att kunna tas upp i registret

Staten har fastställt att auktorisation är miniminivån för vad som ska räknas som kvalificerad tolk. Endast dessa tolkar har skyddad yrkestitel. Därför är det viktigt att de tolkar som införs i det nationella registret, men inte är auktoriserade, stimuleras att avlägga auktorisationsprov i de språk där det är möjligt.

För tolkar i små tolkspråk uppstår den komplikationen att det varken finns utbildning, bedömarkompetens eller möjlighet att bli auktoriserad. Det måste därför finnas möjlighet för dessa tolkar att få sina språkliga färdigheter muntligt prövade. Detta gäller i de språk där det för närvarande, bl.a. på grund av brist på testkonstruktörer, inte går att konstruera ett språktest. I kap. 2 Språktest för tolkar föreslås att TÖI utvecklar sådana muntliga språkprov.

Den särskilde utredaren med uppdrag att se över teckenspråkets ställning ställde sig i sitt betänkande Teckenspråk och teckenspråkiga (SOU 2006:54) bakom förslaget att inrätta ett nationellt register över tolkar, i vilket även teckenspråkstolkarna borde ingå.

3.3.2 Registrets indelning i kvalifikationsnivåer

De tolkar som ska kunna bli uppförda i registret är:

Grupp 1. Auktoriserade kontakttolkar, inklusive de med specialkompetens som rätts- och/eller sjukvårdstolk samt auktoriserade teckenspråkstolkar.

Grupp 2. Tolkar som genomgått och blivit godkända i den sammanhållna kontakttolkutbildningen enligt det nya systemet som startar i januari 2007.

Grupp 3. Övriga teckenspråkstolkar med godkänd slutförd utbildning.

Grupp 4. Examinerade konferenstolkar.

Grupp 5. Verksamma kontakttolkar som tidigare deltagit i vissa tolkkurser och därefter kompletterat sin utbildning eller genomgått validering för att dokumentera att de har kunskaper som motsvarar den sammanhållna kontakttolkutbildningen.

Grupp 6. Verksamma icke-auktoriserade kontakttolkar som genomgått språktestet för tolkar med godkänt resultat.

3.4 Registerhållare för ett nationellt register

Vår bedömning: Kammarkollegiet är den lämpligaste myndigheten att ansvara för ett nationellt register över tolkar. Frågan om vilken myndighet som ska utses till registerhållare bör dock ingå i den av regeringen aviserade översynen av Kammarkollegiets roll som stabsorgan. Ytterligare några möjliga värmyndigheter för registret behöver analyseras i samband med denna översyn. I detta sammanhang anser vi att även Bolagsverket bör övervägas som registerhållare.

Utredningen om kontakttolkar konstaterade i sitt betänkande att det i praktiken handlade om tre tänkbara aktörer som lämpliga registerhållare; Kammarkollegiet, Tolks- och översättarinstitutet och Integrationsverket.

Utredningen intog den viktiga principiella hållningen att registerhållaren inte skulle vara renodlad brukare av tolktjänster eller ha kommersiella intressen av tolkservice. Vidare framhöll utredningen att det skulle finnas ett naturligt samband mellan registerhållaren och utbildningen av tolkar, auktorisation av tolkar eller annat ansvar för tolkservice och myndighetsutövning. Detta utesluter enligt utredningen bl.a. Migrationsverket och tolkförmedlingarnas branschorganisationer, alltså Tolkservicerådet och Almega samt tolkarnas organisationer. Av samma skäl måste även Domstolsverket och Rikspolisstyrelsen exkluderas som registerhållare.

Utredningen föreslog mot denna bakgrund TÖI som registerhållare.

Det finns för närvarande ingen anledning att frånga de principer som utredningen framhöll när det gäller att utse lämplig registerhållare. I likhet med utredningen om kontakttolkar ser vi ett begränsat antal möjliga aktörer och har under arbetet med detta uppdrag övervägt olika alternativa lösningar.

Utgångspunkten för vår bedömning är att den som ska ansvara för ett nationellt register över tolkar bör vara en myndighet som har erfarenhet av registerhållning och erfarenhet av tolkområdet.

3.4.1 Kammarkollegiet

Av de myndigheter som Utredningen om kontakttolkar diskuterade är det endast Kammarkollegiet (KK) som för närvarande håller register över tolkar. KK:s register innehåller auktoriserade tolkar och deras specialkompetens samt auktoriserade teckenspråkstolkar. KK har en snart trettioårig erfarenhet av auktorisation av tolkar och registerföring över auktoriserade tolkar och tolkar med speciell kompetens.

Fördelen med att placera registret hos KK vore att denna myndighet är den enda som är *neutral* i förhållande till både utbildningsanordnare och tolkanvändare. Denna aspekt bör i och för sig inte vara avgörande för placeringen av registerhållarskapet, men bör ändå tillmätas en viss betydelse.

Det förefaller därför enligt vår bedömning naturligt att KK ges i uppdrag att föra och hålla ett register över såväl kontakttolkar som teckenspråkstolkar och konferenstolkar. En komplikation i sammanhanget är att Kammarkollegiets roll som stabsorgan ska ses över enligt vad som aviserats i budgetpropositionen för år 2007 (prop. 2006/07:1). Tidplanen för denna översyn är ännu inte fastställd.

Statistiska Centralbyrån (SCB) har i sin rapport (bilaga 2) förordat att:

- Ansvar för registret bör läggas på en statlig myndighet.
- Eftersom registret ska vara offentligt är SCB av sekretessskäl inte en lämplig registerhållare.
- Med utgångspunkt i de ändamål som registret är tänkt att användas för ser SCB Kammarkollegiet som en möjlig registerhållare.
- SCB ser det som lämpligt att nuvarande register utvecklas till ett nationellt register. Detta oavsett om det är Kammarkollegiet som blir den framtida registerhållaren.

Kammarkollegiet har redan i dag en databas/ett register där det är möjligt att söka auktoriserade tolkar online. Detta register omfattar de auktoriserade tolkar som har gett sitt tillstånd till publicering. För närvarande innehåller detta register utöver språk och specialkompetens även uppgifter om de registrerades bostadsadress, telefon- och faxnummer samt e-postadress.

3.4.2 Tolks- och översättarinstitutet

Den statliga tillsynen över innehåll i och genomförande av kontakttolkutbildningen, såväl inom folkbildningen som på universitetsnivå, ligger i dag hos Tolks- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet. TÖI ansvarar även för utbildning inom folkbildningen av tolkar för döva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade. Det skulle mot denna bakgrund kunna vara motiverat att göra TÖI till registerhållare i likhet med vad Utredningen om kontakttolkar föreslog. Den kompetens som TÖI eventuellt saknar på detta område skulle institutet kunna tillföras.

Vi anser att det som framför allt talar mot förslaget att utse TÖI till registerhållare är att det är viktigt att TÖI:s uppgifter renodlas till att omfatta utbildning och tillsyn över densamma samt att initiera forskning, lexikaliskt och terminologiskt utvecklingsarbete. Denna uppfattning har även Stockholms universitet uttryckt i sitt remissyttrande.

3.4.3 Migrationsverket

Migrationsverket är teoretiskt sett en tänkbar myndighet som registerhållare mot bakgrund av att verket år 2005 använde 82 miljoner kronor till tolkning. Migrationsverket har emellertid inte någon direkt koppling till utbildning av kontakttolkar. Verket för inte någon detaljerad statistik om tolkning inom företrädesvis asylprocessen och anser inte att dessa uppgifter ingår i uppdraget. Att med detta utgångsläge föreslå Migrationsverket som registerhållare finner vi inte vara ändamålsenligt.

3.4.4 Integrationsverket

Det hade varit möjligt att föreslå Integrationsverket som registerhållare, dels för att verket hittills haft till uppgift att följa tolkutbildningen och tillgången på tolkar, dels för att ansvaret för det nationella registret över tolkar i Norge (bilaga 4) numera vilar på Integrerings- och Mangfoldsdirektoratet (IMDi), Integrationsverkets motsvarighet. Det nordiska samarbetet på tolkområdet i detta avseende hade därigenom underlättats.

Vi har utslutit Integrationsverket som registerhållare av det enkla skälet att myndigheten upphör den 1 juli 2007. Var de uppgifter som verket haft avseende tolkserviceområdet i fortsättningen kommer att ligga är för närvarande en öppen fråga, eftersom utredaren av Integrationsverkets avveckling lägger sina förslag först efter det att denna skrivelse gått i tryck.

3.4.5 Bolagsverket

Bolagsverket är en avgiftsfinansierad myndighet, som bildades år 2004 genom att Patent- och registreringsverket (PRV) delades i två myndigheter. Dåvarande bolagsavdelningen blev Bolagsverket. PRV hanterar fortsatt patent, design, varumärken, personnamn, periodiska tidskrifter och uppdragsverksamhet.

Den nya myndigheten har huvudsakligen hand om registrering av nya företag och registerändringar samt tar emot årsredovisningar och registrerar företagsinteckningar. Bland registren ingår bl.a. aktiebolagsregistret, föreningsregistret, handelsregistret och bankregistret.

Det skulle teoretiskt sett vara möjligt att placera registerhållningen för det nationella registret över tolkar hos Bolagsverket. Myndigheten har den tekniska och personella kompetens inom registerhållning som krävs för att vara registerhållare över tolkar. Verket registrerar redan i dag en rad verksamheter med disparat innehåll, varför ansvar för ett register över tolkar inte på innehållsmässiga grunder borde utgöra något hinder. De privata tolkförmedlingarna finns redan i dag obligatoriskt registrerade hos Bolagsverket.

I samband med översynen av Kammarkollegiets roll som stabsorgan bör det klargöras om en placering av ett nationellt register över tolkar hos Bolagsverket är rationellt. Mot Bolagsverket som registerhållare talar möjligen att verket saknar kopplingar till den nationellt övergripande statistikproduktionen inom tolkserviceområdet.

3.4.6 Övriga aktörer

Av övriga myndigheter som direkt eller indirekt har anknytning till tolk-, språk- och integrationspolitiska frågor återstår främst Socialstyrelsen och Skolverket.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har tillsynsansvar över hälso- och sjukvården och därmed också indirekt tolkning inom denna sektor. Styrelsens ansvar gäller företrädesvis landstingens teckenspråkstolkning. Dessutom arbetar styrelsen med invandrapolitiska åtgärder inom socialtjänsten som är en av de stora tolkanvändarna. Social-

styrelsen är ansvarig statistikmyndighet och registerhållare för bl.a. missbildningsregistret, patientregistret, medicinska födelseregistret och läkemedelsregistret. Socialstyrelsen har inte någon koppling till tolkutbildning och registrering av tolkar eller andra åtaganden inom tolkserviceområdet som motiverar att verket skulle utses till registerhållare.

Skolverket

Skolverkets beröring med dessa frågor utgörs företrädesvis av svenskundervisning för invandrare (sfi) och modersmålsundervisningen i ungdomsskolan. Dessutom är Skolverket statistikansvarig myndighet för utbildningsstatistik inom det offentliga skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna. Skolverket har i likhet med Socialstyrelsen ingen koppling till tolkutbildningen och för heller inte någon statistik som berör tolkserviceområdet. I dagsläget finns därför inga skäl som talar för att Skolverket bör utses till registerhållare över ett nationellt register över tolkar.

3.5 Former för och omfattning av registret

Vårt förslag: Registret ska vara sökbart, ha möjlighet att leverera registreringsbevis och enkelt kunna tömmas på information av registerhållaren. Registret ska dagligen kunna uppdateras i de fall där enskilda tolkar vill ingå i registret och deras behörighet kan styrkas.

- I ett inledningsskede dimensioneras registret för 1 800 personer för att på ca fem års sikt utvecklas till att omfatta uppskattningsvis ca 4 000 personer.
- Tillträde till registret kan ske automatiskt genom överföring av data eller genom ansökan från en enskild.
- Tillträde till registret är avgiftsfritt.
- Registerhållaren beslutar om kriterier för avstängning ur registret. Beslut om avstängning kan överklagas.

Utgångspunkten för registret bör vara ett elektroniskt system som är lättmanövrerat. Antalet data som matas in i registret begränsas till det nödvändigaste, vilket också underlättar att hålla registret aktuellt. För avnämarna är det viktigt att tillgängliga data som går att hämta ur registret inte är så knapphändiga att användbarheten försämras.

3.5.1 Tillträde till registret

Att bli upptagen i det nationella registret ska kunna ske på två sätt, antingen på s.k. automatisk väg genom överföring av data eller genom ansökan från en enskild individ.

Uppgifter om auktoriserade tolkar oavsett kategori och konferenstolkar finns hos Kammarkollegiet. Uppgifter om vilka som har slutfört och godkänts från kontakttolkutbildning finns hos Tolk- och översättarinstitutet. Filer med dessa data kan elektroniskt föras över till registret efter samtycke från de berörda.

De tolkar som genom kompletterande studier, validering eller godkänt språktest vill komma in i registret, måste ansöka digitalt enligt fastställt formulär.

3.5.2 Avgift för tillträde till registret

Registret ska vara öppet för alla tolkar som önskar ingå och som uppfyller de fastställda kriterierna för att kunna upptas i registret. Någon avgift för att komma in i registret bör inte tas ut, eftersom det är av samhällsintresse att det skapas nationell överblick inom tolkserviceområdet.

3.5.3 Dimensionering/omfattning av registret

Antalet tolkar som automatiskt efter auktorisation eller slutförd sammanhållen kontakttolkutbildning och genomgången högskoleutbildning för tolkar förs in i registret är relativt begränsat.

Kontakttolkar

Osäkerhetsfaktorn över hur omfattande registret blir beror dels på otillräcklig statistik över de icke-auktoriserade kontakttolkarna, dels svårigheten i att bedöma deras efterfrågan på språktestet, eftersom denna möjlighet ännu inte har förverkligats. Dessutom vet vi inte hur många som av säkerhetsskäl eller andra skäl inte vill bli uppförda i registret. De senare bör sannolikt vara av marginell omfattning. Följaktligen går det inte att exakt uppskatta hur många tolkar som kommer att ingå i ett nationellt register över tolkar.

Auktoriserade kontakttolkar

Enligt Kammarkollegiet är antalet auktoriserade kontakttolkar innevarande år 836 personer, inklusive de som har specialkompetens som rättstolk och/eller sjukvårdstolk. Till detta kommer även de 63 tolkar som genomgått högskoleutbildning. Årligen auktoriseras ca 40 kontakttolkar.

Under år 2007 beräknas ca 100 personer examineras från den reformerade kontakttolkutbildningen. Under förutsättning att de slutför utbildningen med godkänt resultat kommer dessa automatiskt att bli uppförda i registret, om den enskilde önskar detta.

Fr.o.m. år 2008 förväntas 400 icke-auktoriserade yrkesaktiva kontakttolkar genomgå språktestet för att komma in i registret. Till detta kommer de ca 100 personer, som genomgått den sammanhållna kontakttolkutbildningen med godkänt resultat.

Teckenspråkstolkar

I vårt förslag till vilka kategorier som ska ingå i det nationella registret över tolkar har vi utgått ifrån att det i första hand är de auktoriserade teckenspråkstolkarna som automatiskt kommer att ingå i registret, med undantag för den eller de som inte vill bli uppförda.

Sedan år 2004 är det möjligt att få auktorisation i teckenspråk. Efter två auktorisationstillfällen finns för närvarande 44 auktoriserade teckenspråkstolkar. Antalet underkända sökande är högt men lägre än vad som gäller för kontakttolkarna.

Utredaren av teckenspråkets ställning redovisar i sitt betänkande att hos landstingen fanns 235 fast anställda tolkar år 2005 fördelade på de olika kategorierna tolkar. Till detta kommer ett mindre antal teckenspråkstolkar knutna till utbildningsväsendet. Enligt TÖI beräknas antalet verksamma teckenspråkstolkar till ca 450 personer, varav ca 95 procent har fullständig utbildning.

Det är teoretiskt möjligt att konstruera ett språktest för teckenspråkstolkar som saknar utbildning för att de ska kvalificera sig att bli upptagna i registret. Ett sådant test fanns för ett tiotal år sedan, men avvecklades av flera skäl, inte minst på grund av alltför höga kostnader. Vi har därför dragit slutsatsen att denna minimala grupp inte bör ingå i registret. De tolkar som tillhör denna grupp och som trots allt önskar att komma in i registret får rekommenderas att antingen genomgå utbildning eller försöka bli auktoriserade.

Konferenstolkar

Utöver kontakttolkar och teckenspråkstolkar föreslås registret innehålla examinerade konferenstolkar som innevarande år är 57 personer.

3.5.4 Beräknad omfattning av registret

Registret kommer inledningsvis endast att omfatta tidigare auktoriserade kontakttolkar och teckenspråkstolkar samt konferenstolkar. Därtill kommer de som auktoriseras under år 2006 och hösten 2007. De auktoriserade translatorerna kommer att kunna nås via länk från registret.

Efter år 2008 kommer registret att innehålla ca 1 800 personer, vilket måste anses som ett relativt litet register. Tillväxten av de grupper som därefter mer eller mindre automatiskt tillförs registret förväntas inte bli särskilt stor, högst 200–250 personer per år. Enda undantaget utgörs av de yrkesverksamma icke-auktoriserade kontakttolkarna, vilkas vilja att genomgå språktestet för tillträde till registret för närvarande är svårt att beräkna. En försiktig uppskattning stannar vid högst tio procent av det beräknade totala antalet icke-auktoriserade kontakttolkar, vilket betyder ca 300–400 personer årligen, kanske färre. Antalet tolkar som klarar auktorisationsproven, både kontakttolkar och

teckenspråkstolkar, är relativt begränsat om man ser till antalet personer som går upp i proven. Antalet godkända auktoriserade tolkar av båda kategorierna bedöms uppgå till 60–80 per år.

3.5.5 Villkor för att kunna tas upp i registret

För samtliga grupper tolkar som vill bli upptagna i det nationella registret gäller att de måste avge samtycke att bli uppförda i registret.

Det ingår i tolkens skyldighet att utan dröjsmål anmäla till registret om tidigare lämnade uppgifter förändras. Tolken är skyldig att vid ansökan om att bli uppförd i registret anmäla eventuell lagföring.

Tolken måste ges möjlighet att själv få avgöra att lämnade uppgifter inte strider mot personuppgiftslagen.

3.5.6 Grunder för att avföra en person ur registret

I vårt uppdrag ingår även att föreslå kriterier som grund för att en tolk ska kunna bli avförd ur registret.

Tolkförmedlingsutredningen föreslog en lag om obligatorisk registrering av tolkförmedlingar där varning och upphävande av registrering ingick som sanktionsåtgärder. Grunderna för upphävande var brott mot bestämmelser i lagen om registrering, försumlighet att erlagga årliga avgifter och sådant handlande av en förmedling som står i strid mot lagen.

Utredningen om kontakttolkar berörde dessa frågor men utan att lägga några förslag.

Bestämmelser om statlig auktorisation av tolkar är införda i förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare. I förordningens första paragraf stadgas om god tolk- eller translatorssed. Vad detta innebär behandlas i Kammarkollegiets tolkföreskrifter (KAMFS 2004:1).

Utöver flera allmänna krav för att bli auktoriserad ska tolken även ”vara känd för redbarhet”. En auktorisation gäller i fem år och kan därefter förnyas. För detta krävs att tolken har varit yrkesverksam eller ägnat sig åt språklig verksamhet som styrker att vederbörande behållit kunskaperna i auktorisationspråket.

De kriterier som kan komma ifråga för upphävande av registrering bör i princip likna de som gäller för att bli avförd från Kammarkollegiets register över tolkar.

En tolk kan givetvis själv begära att bli avförd från registret av varierande orsaker, exempelvis övergång till annan verksamhet, pensionering, för få antal tolktimmar eller flyttning ur landet. Enligt den samtyckesförklaring tolken undertecknat för att komma med i registret är tolken ansvarig att anmäla sådana ändrade förhållanden till registerhållaren som innebär att kriterierna för att vara med i registret inte längre är tillräckliga. Om antalet tolktimmar understiger en nedre gräns, som fastställs av registerhållaren, kan denne efter hörande av tolken avföra tolken från registret.

Kommer det till registerhållarens kännedom att tolken medvetet har lämnat felaktiga uppgifter till registret har registerhållaren rätt att avföra tolken ur registret. Ett upphävande av registrering kan också ske vid allvarliga brister i tolkens redbarhet och vandel. Vilka brott som kan föranleda att en person avstängs från registret beslutas av registerhållaren.

I likhet med att auktorisationen av tolkar omprövas vart femte år bör även registreringen omprövas med vissa intervall. Registerhållaren bör fastställa vilken giltighetstid olika kvalifikationsnivåer ska ha.

Ett beslut om upphävande av registrering bör kunna överklagas. Den som blivit avförd ur registret får i sådant fall ansöka om nytt inträde när förutsättningarna ändrats och kvalifikationskraven kan uppfyllas.

3.6 Tidplan samt kostnad för uppbyggnad och drift av registret

Vår bedömning: Med utgångspunkt från SCB:s underlag bedömer vi att ett nationellt register över tolkar bör kunna utvecklas och vara i drift under år 2008 under förutsättning att beslut om inrättande tas under år 2007.

Beräknad kostnad: Utredning och systemutveckling av registret ca 800 000 kronor.

Årlig drift, underhåll och administration av systemet ca 600 000 kronor.

På grund av osäkerheten när det gäller ansvarig registerhållare är det inte möjligt att exakt kunna förutse när det skulle vara möjligt att ett register fullt ut kan vara i drift. Detsamma gäller att beräkna kostnader för införande och drift av ett nationellt register.

Tidpunkten för uppskattningen av när ett register skulle kunna vara i drift utgår från att beslut om att inrätta ett sådant bör tas under våren 2007. Vidare är utarbetandet av en mer detaljerad tidplan när det gäller den tekniska utvecklingen och utformningen av registret beroende av om den tilltänkta registerhållaren har en databas som kan vidareutvecklas. Vår bedömning bygger på Kammarkollegiet som tänkbar registerhållare och en fortsatt utveckling av kollegiets existerande databas. I de fall en myndighet som saknar tekniska förutsättningar utses till registerhållare att bygga vidare på, påverkas både tid och kostnad för uppbyggandet av en databas för registret.

Kostnadsberäkningen om ca 800 000 kronor för utveckling av registret utgår från SCB:s beräknade kostnader, som innebär att det finns ett befintligt underlag att bygga vidare på i form av en existerande databas. Dessutom är beräkningen baserad på SCB:s kostnader för att utföra uppdraget.

Kostnad för en halvtidstjänst samt kostnader för drift, underhåll och administration av systemet beräknas till ca 600 000 kronor per år.

4 Statistikbehov inom tolkserviceområdet

Vårt förslag: Förutsättningarna för en nationell statistikredovisning över tolkserviceområdet analyseras ytterligare genom en förstudie under år 2008.

- Statistiska centralbyrån ges i uppdrag att genomföra denna förstudie för att utreda bl.a. tekniska oklarheter, former för datainsamling, publicering och tidplan för implementering.
- Årlig nationell statistikredovisning inom tolkserviceområdet införs från och med år 2009, under förutsättning att utfallet av förstudien blir positivt.
- Statistiska centralbyrån kan vara den myndighet som, utanför ramen för den officiella statistiken, har till uppdrag att producera statistik över tolkserviceområdet.

Beräknade kostnader: För att genomföra förstudien beräknas 1,5–1,8 miljoner kronor. Kostnaden för produktion, publicering m.m. beräknas till 500 000 kronor årligen.

4.1 Lägesbeskrivning

Den omfattande in- och utvandringen under andra hälften av 1900-talet har genererat en omfattande statistikproduktion inom migrationsområdet – migrationsströmmar, demografiska uppgifter, tillståndsfrågor, internationella adoptioner, integrationsaspekter, medborgarskap, svenskundervisning för invandrare

(sfi) och modersmålsundervisning, studerande med utländsk bakgrund etc.

Data om tolkservice i bred mening är i stort sett outvecklad, trots att samhällets kostnader inom tolkserviceområdet årligen beräknas uppgå till ca 500–600 miljoner kronor, enligt tidigare beräkningar utförda av Tolkförmedlingsutredningen. Några exakta uppgifter om aktuella tolkkostnader och annan väsentlig information som rör tolkförmedlingsverksamheten och därmed sammanhängande förhållanden existerar inte.

Det betyder inte att det helt saknas statistik om tolkservice. Statistiken inom tolkutbildningen och auktorisationsverksamheten är väl utvecklad. De data som finns om tolkservice i annan mening är lagrade hos olika aktörer; Migrationsverket, Domstolsverket, kommunernas och privat ägda tolkförmedlingar, landstingen, polisväsendet etc. Samordning av verksamheten förekommer inte och någon samlad publicering av statistik över tolkserviceområdet görs inte.

4.1.1 Regelverk

De regelverk som styr svensk statistik har inte redovisats i tidigare utredningar som rör tolkserviceområdet varför några viktiga lagar och förordningar förtjänar att nämnas.

De grundläggande reglerna för den officiella statistiken finns i lagen (2001:99) om den officiella statistiken. Enligt lagen ska det finnas officiell statistik för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Statistiken ska vara objektiv och allmänt tillgänglig. Denna lag innehåller även regler om vilka som är uppgiftsskyldiga och vad denna skyldighet omfattar. Inom vilka områden det för närvarande finns officiell statistik och vilka myndigheter som ansvarar för den framgår av statistikförordningen (2001:100) och bilagan till densamma. Även sekretesslagen (1980:100) och personuppgiftslagen (1998:204) är styrande i sammanhanget.

Sedan år 1994 är ansvaret för den officiella statistiken uppdelad på 25 statistikansvariga statliga myndigheter, varav Statistiska centralbyrån (SCB) är en.

4.2 Remissinstansernas synpunkter

Endast fem remissinstanser uttalar sig specifikt om förslaget till förbättrad statistik inom tolkserviceområdet. Följande instanser tillstyrker förslaget: Länsrätten i Skåne län, Integrationsverket, Stockholms universitet Humanistiska fakulteten och Tolk- och översättarinstitutet (TÖI). Statistiska centralbyrån uttalar i sitt yttrande att SCB inte kan bistå med önskvärd statistik i dag på grund av den nuvarande utformningen av utbildnings-, sysselsättnings- och yrkesstatistiken. Högskoleverket tillstyrker förslaget om förbättrad statistik och framhåller att statistik utgör ett viktigt underlag för planering av utbildningen avseende volym, innehåll och uppföljning.

4.3 Syfte och användningsområden

Förbättrad nationell statistikhantering inom tolkserviceområdet ska tjäna syften som upplevs som meningsfulla för samtliga intressenter. Staten, kommuner, politiker, utbildningsväsende, tolkförmedlingar, tolkar, upphandlare, journalister och den intresserade allmänheten har naturligtvis olika utgångspunkter och varierande önskemål av statistik över yrkesaktiva tolkar och hur kostnaderna för svensk tolkservice används. Att statistiken på området ska vara aktuell, relevant, övergripande och väl motiverad måste vara utgångspunkter för ett utvecklingsarbete av statistikproduktion. Det gäller all statistisk verksamhet och särskilt ett delvis nytt statistikområde som tolkservice.

I de flesta sammanhang fyller statistiken en viktig uppgift som underlag för planering, strategiska val, beslutsfattande, samhällsdebatt och forskning. Tillförlitlig statistik är med andra ord en

nödvändighet för att en aktör inte ska famla i ovisshet om utfallet av en viss verksamhet.

4.3.1 Planering

Att planera med någon högre grad av träffsäkerhet inom tolkserviceområdet är ofta förenat med många osäkra och inte så sällan oförutsägbara faktorer. En viktig styrfaktor inom hela området är asylinvandringen. Även om Migrationsverkets statistikredovisning gör det möjligt att följa denna invandring bakåt i tiden går det inte för verket att förutse tillströmningen av asylsökande i ett längre perspektiv. Dramatiska händelser i omvärlden kan abrupt ändra scenariot.

Asylinvandringens storlek och de asylsökandes språkliga tillhörighet påverkar behovet av tolkar inom hela asylprocessen. Tolkbehovet framträder tydligast i udda språk där det saknas auktoriserade tolkar.

Av Migrationsverkets statistik går inte att utläsa hur man löst tolkningsbehoven, alltså vilka tolkar man har använt sig av och vilken kompetens dessa tolkar har.

För att bättre kunna planera behovet av tolkar behövs därför statistik över tolkanvändningen inom asylprocessen som tydliggör inom vilka språk behovet av tolkar är störst. Detsamma gäller sannolikt inom flera andra samhällsområden, exempelvis hälso-, sjuk- och socialvårdens behov av tolkar i olika situationer.

Överskådlig statistik om exempelvis antal tolkar fördelade efter kompetens och språk skulle kunna bli ett viktigt planeringsunderlag i den process som föregår anbudsgivning vid upphandlingar av tolktjänster. Det har framförts till oss att en möjlighet vore att införa tvingande regler som innebär att anbudsgivare ska redovisa antalet tillgängliga tolkar i samband med upphandling av tolktjänster. Statistik med detta innehåll blir ett värdefullt komplement till de data som kan hämtas från det nationella registret över tolkar. Om detta är en framkomlig väg bör prövas i samband den föreslagna pilotstudien.

4.3.2 Strategiska val

Utvecklad statistikproduktion inom tolkserviceområdet bör även kunna bilda bättre grund för strategiska val vid rekrytering av tolkar samt dimensionering och inriktning av tolkutbildningen. Det strategiska och långsiktiga tänkandet inom tolkserviceområdet skulle härigenom kunna fördjupas.

Det kvalitativa utfallet av tolkservicen bör även kunna följas över tid för en viss verksamhet inom tolkserviceområdet för att få bättre underlag för strategiska val inför en långsiktig planering av samhällstjänsten ifråga.

4.3.3 Beslutsfattande

För alla som ska fatta beslut om tolkservicens ägarförhållanden, inriktning, dimensionering, avslut vid upphandling, utbildning, rekryteringsåtgärder m.m. kan överskådlig och tillförlitlig resultatredovisning vara ett värdefullt instrument. Detta gäller såväl inom kommuner och landsting som inom privat tolkförmedling och för utbildningsanordnare. Detsamma gäller för Tolk- och översättarinstitutet som tillsynsorgan för tolkutbildningen. Även ansvariga departement och riksdagen är betjänta av statistisk information av detta slag.

4.3.4 Samhällsdebatt

Tolkservicefrågor debatteras inte särskilt frekvent i media jämfört med annan samhällsservice. Diskussionen om tolkning, speciellt dess brister, i media är ändå så ofta förekommande att det för journalisternas del kunde vara en fördel att veta mera om exempelvis tolkanvändning, förekomst av tolkar, samhällets kostnader för tolkning och liknande uppgifter.

Riksdagsdebatter kring tolksfrågor är förhållandevis sparsamt förekommande. Trots detta bör parlamentarikerna kunna kräva

en bättre redovisning av hur de offentliga medlen för tolkning används.

Det finns dessutom ett legitimt krav från allmänheten att få information om hur skattemedlen används.

4.3.5 Forskning

Tolk- och översättarinstitutet ska främja kunskapen i det svenska samhället om tolkning och översättning genom att dokumentera forsknings- och utvecklingsarbete inom dessa områden, initiera forskning, implementera forskningsresultat, verka för forskarutbildning och en professur i översättning och tolkning.

Forskningen inom TÖI:s verksamhetsområden har företrädesvis varit inriktad på översättningsvetenskap. Forskning inom tolkserviceområdet har hittills varit av förhållandevis begränsad omfattning. Viktiga förklaringar till detta är frånvaron av forskarutbildning, avsaknad av en professur med inriktning på tolkning och strängt begränsade FoU-medel, vilket medfört att delar av forskningen utförts med sponsormedel. Dessa förhållanden påpekades av Utredningen om kontakttolkare som ställde sig bakom TÖI:s krav på en professur.

Utöver dessa grundläggande förutsättningar för en aktiv forskning inom tolkserviceområdet krävs tillgång till basal statistik i ämnet. Som vi tidigare framhållit har den nuvarande statistiken inom området åtskilliga luckor. En viktig grund för såväl forskare som doktorander och de som bedriver högre tolkutbildning är tillgång till bred statistikproduktion inom forskningsfältet.

Vill man exempelvis bedriva forskning eller uppsatsskrivning på magisternivå rörande sjukvårdstolkning behöver forskaren/studenten ha basfakta om tolkning inom sjukvården. Detta kan gälla såväl användarnas som individernas upplevelser av utförd tolkning. Exempelen kan även hämtas från en rad andra

samhällsområden där tolkning är en nödvändig del av myndighetsutövningen.

En blivande registerägare och registerhållare för statistikproduktion inom detta område bör därför tillsammans med de olika aktörerna inom tolkserviceområdet utforma ett långsiktigt utvecklingsprogram för statistik gällande bl.a. tolkutbildning och tolkservice i ett brett perspektiv.

4.3.6 Lexikaliskt och terminologiskt arbete

Även för lexikaliskt och terminologiskt utvecklingsarbete är förbättrad statistik över tolkserviceområdet av stort värde. Särskilt gäller det statistik som rör språkliga förhållanden.

4.4 Statistiska centralbyråns bedömningar

Statistiska centralbyrån har i sin rapport, bilaga 2, bl.a. analyserat behovet av en nationell statistikproduktion inom tolkserviceområdet. SCB konstaterar att

det för närvarande helt saknas en entydig och samlad bild av tolkverksamheten, men att det skulle vara möjligt att framställa statistik över delar av verksamheten förutsatt att uppgifter kan inhämtas med de kvalitetskrav som bör ställas upp inför en statistikredovisning.

SCB har erfarit att

det finns en efterfrågan av statistik med syfte att t.ex. beskriva hur de auktoriserade tolkarna används i förhållande till alla tolkar, inklusive de icke auktoriserade, och därmed ge ett kvalitetsmått på tolkverksamheten i Sverige.

SCB anser också att en statistisk beskrivning av verksamheten ger möjlighet att skapa underlag för bedömning av utbildningsbehov av tolkar inom olika samhällsfunktioner i olika språk.

SCB:s slutsats är att det finns behov av förbättrad statistik över tolkserviceområdet.

4.4.1 Datainsamling och innehåll

SCB diskuterar i sin skrivelse frågor som rör datainsamling, mikrogranskning och innehåll utifrån olika statistikalternativ med skilda ambitionsnivåer.

Ett nytt inslag i migrationsstatistiken som speglar situationen inom tolkserviceområdet bör vara enkelt att hantera, överskådligt, icke personalkrävande och ekonomiskt. Det innebär att statistikfångst om tolkservice i dess olika aspekter om möjligt ska kunna hämtas ur befintliga databaser eller kunna ”kopplas på” redan befintlig statistikproduktion. Vilka uppgifter inom tolkserviceområdet som bör bearbetas statistiskt får klargöras i den föreslagna pilotstudien.

SCB har enligt sitt uppdrag analyserat två statistikalternativ. Alternativen har skilda ambitionsnivåer och komplexitet. Det första alternativet innehåller relativt få variabler på en generell nivå och data är förhållandevis lätta att samla in. Åsystade variabler gäller: registrerade tolkar, aktiva tolkar, kön, tolkspråk, tolktimmar, användningsområde (samhällsfunktion), ålder och regional nivå. Det andra alternativet omfattar utöver variablerna i det första alternativet även bl.a. tolkkostnader, sysselsättningsgrad och utbildning.

SCB håller för troligt att den föreslagna pilotstudien kommer att visa att datainsamlingen kan ske först sedan uppgiftslämnarna har anpassat sina system till en ny rutin. Denna anpassning kommer att ta tid och bör förknippas med att uppgiftslämnarna ser nytta med förändringen.

4.4.2 Kvalitetsaspekter

SCB konstaterar att kvaliteten på statistiken är helt beroende av kvaliteten på de insamlade uppgifterna från uppgiftslämnarna. De problem som alltid finns i sådana här sammanhang gäller gränsdragningar och definitioner.

SCB diskuterar i sin analys osäkerhetsfaktorer som gäller bl.a. urval, ramtäckning, mätfel, svarsbortfall och bearbetningsfel samt kontroll.

Oavsett vilket alternativ som slutligen läggs fast kommer målpopulationen att vara relativt liten. Detta medför att kvaliteten kan bli lägre vid nedbrytning på olika bakgrundsfaktorer. Särskilt gäller detta de små tolkspråken som får läggas samman och redovisas i "övriga-grupper".

4.4.3 Statistikansvarigt organ

SCB ser ett klart samband mellan ett framtida uppdrag att föra ett öppet nationellt register över tolkar och att ansvara för en samlad statistik om tolkserviceområdet.

Statistik över tolkserviceområdet faller inte naturligt in under något av de områden som anges i bilagan till statistikförordningen. SCB ställer sig tveksam till om ett ansvar för statistik över svensk tolkservice automatiskt kan anses ingå i dess uppgift att producera officiell statistik. Av den anledningen anser SCB att ett statistikuppdrag för tolkområdet läggs utanför den officiella statistiken. SCB anser sig kunna vara den myndighet som regeringen ger ett sådant uppdrag. SCB konstaterar också att om uppdraget som statistikansvarig läggs på annan myndighet kan SCB på uppdragsbasis medverka i genomförande och publicering av statistiken.

4.4.4 Fortsatt arbete

Ett utvecklingsarbete av statistikproduktionen över tolkserviceområdet kommer att kräva en relativt lång omställningsperiod för bl.a. anpassning av system och rutiner. En rad oklarheter, kring hur samlad statistik över tolkserviceområdet ska byggas upp och vad den ska innehålla behöver redas ut. SCB har i sin analys påtalat detta och föreslår att det kan ske inom ramen för en pilotstudie.

Det är främst två huvudgrupper av frågor som behöver utredas. Den första gäller insamling av data: samverkan mellan aktörer, teknisk lösning, produktionssystem, statistisk metod och kvalitet, registerproduktion, kostnadsuppskattning och juridiska aspekter. Den andra gäller statistikredovisning: statistisk metod och kvalitet, redovisningsformer, kostnadsuppskattning, juridiska aspekter och tidplan.

SCB ser svårigheter att för närvarande göra en realistisk och detaljerad tidplan för implementering av statistikregistret och statistikredovisningen. Bedömningen är att statistikredovisning i full skala kan ske tidigast våren/sommaren 2009.

4.4.5 Kostnader

Kostnaderna för implementeringen av statistikredovisningen över tolkserviceområdet går inte att precisera innan pilotstudien har genomförts. Förutom kostnader för datainsamling och granskning uppskattar SCB kostnaden för produktion och publicering till ca 500 000 kronor årligen. Denna beräkning måste emellertid verifieras i pilotstudien. Totalkostnaden för pilotstudien rör sig mellan 1,5–1,8 miljoner kronor.

4.4.6 Juridiska aspekter

Uppgifter om tolkar och tolkning kan ibland vara av känslig natur. Enligt personuppgiftslagen är det förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar ras och etniskt ursprung om inte samtycke getts av den som berörs. Även dessa frågor bör behandlas i pilotstudien.

Enligt sekretesslagen råder statistiksekretess, vilket innebär att uppgifter som rör enskild person inte får lämnas ut. Även risken för s.k. bakvägsidentifikation av enskild genom uppgifter som rör populationens storlek och geografiskt område måste förhindras.

Uppdrag om vissa frågor rörande kontakttolkutbildning¹

Regeringen beslöt den 8 juli 2004 att en särskild utredare skulle se över frågan om hur ett ökat behov av kvalificerade kontakttolkar inom bl.a. rättsväsendet kan tillgodoses framför allt i ljuset av en förestående ny instans- och processordning för utlänningsärenden (dir. 2004:101). Utredningen överlämnade i april 2005 sitt betänkande Tolkutbildning – nya former för nya krav (SOU 2005:37). Betänkandet har remissbehandlats och en sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildnings- och kulturdepartementet.

Utredaren framhöll i betänkandet att formerna kring tvåspråkighetstest, ett nationellt register över verksamma kontakt- och teckenspråkstolkare och statistik inom tolkserviceområdet behöver utredas ytterligare.

En sakkunnig person ges i uppdrag att

- utreda formerna för, innehåll i och genomförande av ett tvåspråkighetstest samt analysera kostnaderna för testet,
- föreslå kriterier för att bli upptagen i eller avförd från ett nationellt register över verksamma kontakt- och teckenspråkstolkare samt föreslå formen för och driften av registerhållningen,
- analysera behovet av statistik inom tolkserviceområdet med speciell tonvikt lagd på myndighetsutövning och tolkutbildning.

Arbetet skall bedrivas i samråd med Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet, TÖI, och Kammarkollegiet.

Uppdraget skall redovisas senast den 29 december 2006.

¹ Utbildnings- och kulturdepartementet; bilaga till protokoll den 21 augusti 2006, § 211.

Datum	Dnr	Vårt dnr
2006-11-24	2006/1672	U 2006/9020/SV
Ert datum	Er beteckning	
2006-10-11	U 2006:D	

Utbildnings- och kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag att utreda dels former för och drift av ett nationellt register över tolkar, dels årlig statistik över tolkserviceområdet

1 Sammanfattning och förslag

I detta uppdrag redovisas separat frågor rörande ett nationellt register över tolkar samt ett statistikregister som underlag för statistikredovisning.

Statistiska centralbyrån (SCB) bedömer att Kammarkollegiet är en naturlig registerägare samt registerhållare till ett nationellt register över tolkar. Vidare anser SCB det lämpligt att Kammarkollegiets nuvarande register utvecklas till ett nationellt register över tolkar genom en komplettering med uppgifter om personnummer, bostadsadress och kvalifikationsnivåer.

Det kan konstateras att det för närvarande helt saknas en entydig och samlad bild av tolkverksamheten. SCB bedömer att det finns ett behov av förbättrad statistik inom tolkserviceområdet. SCB anser att det finns ett antal områden som måste utredas och klarläggas ytterligare innan ett statistikregister över tolkar kan tas i drift. SCB föreslår att en pilotstudie genomförs för att utreda de oklarheter som framkommit i denna utredning kring hur ett statistikregister över tolkar skall byggas upp. SCB

ser i nuläget att uppgiftslämnarplikt knyts till uppgiftsin-samlingen.

Sekretesslagen (1980:100) reglerar i vilken utsträckning uppgifter kan lämnas ut eller offentliggöras i form av statistikredovisning. Vid SCB gäller statistiksekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen. Som en följd av bestämmelsen är det troligt att språk med alltför få tolkar inte kan särredovisas. Dessa kommer att behöva sammanföras och redovisas i övriga-grupper.

2 Inledning

2.1 Uppdraget

Betänkandet Tolkutbildning – nya former för nya krav (SOU 2005:37) visar på brister i statistikredovisningen av tolkverksamhet. En samlad bild av tolkverksamhet i kommuner, lands-ting och statlig sektor saknas, vilket försvårar utbildningsplane-ring och uppföljning.

I betänkandet föreslås bland annat att:

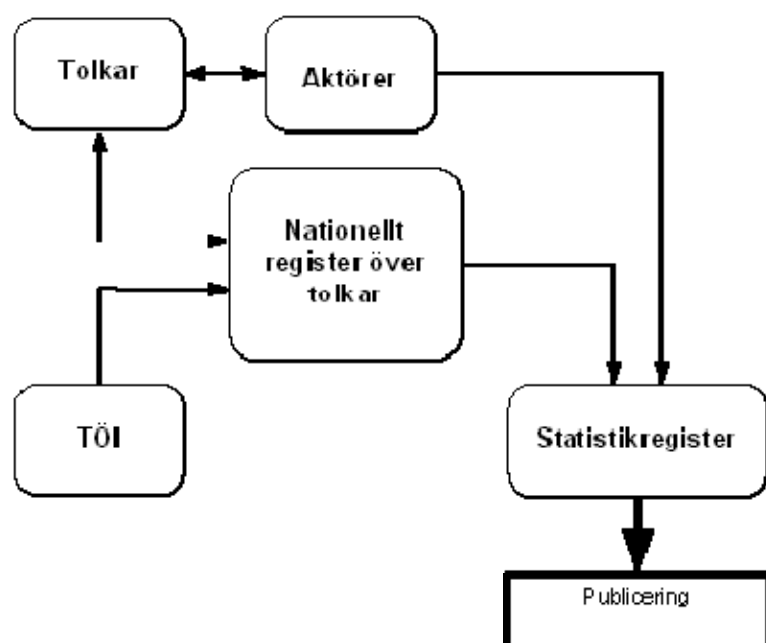
- ett nationellt register över tolkar inrättas för att förbättra överblicken av tolkarnas utbildning, verksamhetsgrad och tolkspråk.
- det görs en översyn av behovet av samlad statistik inom tolkserviceområdet.

Statistiska centralbyrån (SCB) har av Utbildnings- och kultur-departementet getts i uppdrag att utreda former för och drift av ett nationellt register över tolkar (Tolkregistret) samt att beräkna kostnader för detta. Vidare ges SCB i uppdrag att föreslå alternativa lösningar avseende årlig statistik över tolkservice-området.

2.2 Allmänt

I här presenterat uppdrag redovisas separat frågor rörande ett nationellt register över tolkar samt ett statistikregister som underlag för statistikredovisning. Utredningsarbetet har på grund av en kort utredningstid koncentrerats på att beskriva problematiken kring en statistikframställning från ett statistikregister skilt från ett nationellt register över tolkar. Anledningen till förslaget om ett separat statistikregister är att SCB enligt de förutsättningar för ett nationellt tolkregister som skissats av utredningen om kontakttolkar, samt av orsaker som redovisas under avsnitt 3.2 nedan, inte kan stå som registerhållare. I figur 1 visas vilka samband SCB ser som grundläggande för flödet av uppgifter i ett system med ett nationellt register över tolkar och statistikredovisning om tolkserviceområdet.

Figur 1 Uppgiftssamband

Ett alternativ till den lösning som visas i figur 1 kan vara att det nationella registret även används som grund för statistikframställning. Publicerad statistik begränsas då både vad gäller omfattning och innehåll. Statistik kan i så fall enbart produceras för de tolkar som ingår i det nationella registret. En stor andel av det totala antalet tolkar i Sverige kommer att finnas utanför det nationella registret och de syften med en statistikredovisning som skissas i avsnitt 4.1 kan inte uppfyllas.

Under arbetet har SCB samrått med representanter för Migrationsverket, Sveriges Tolkförbund, Tolkservicerådet samt representanter för privata tolkförmedlingar.

3 Nationellt register över tolkar

3.1 Allmänt

I Utredningen om tolkutbildning – nya former för nya krav (SOU 2005:37) framgår att det finns ett behov av att införa ett rikstäckande register över tolkar. För att ingå i registret krävs att tolken är auktoriserad eller har genomgått och blivit godkänd i en sammanhållen kontaktutbildning eller klarat tvåspråkighetstestet. Registret är avsett att utgöra en källa till trygghet för tolkförmedlingsföretagen vid rekrytering av tolkar, eftersom den som vill ingå i registret måste uppfylla de krav som ställs. För tolkarna kommer tillhörighet till registret att vara meriterande när man söker tolkuppdrag. Från registret skall tolkarna kunna begära ut ett registreringsbevis i någon form. Registreringsbeviset kan sedan användas när den enskilde tolken söker uppdrag.

3.2 Juridiska aspekter

För ett register av detta slag gäller Personuppgiftslagen (1998:204) – PuL. Utöver uppgifter om tolkarnas identitet är tanken att registret i huvudsak skall innehålla uppgifter som rör tolkarnas kompetens och tolkspråk. Av betänkandet av utredningen om kontakttolkar framgår att registret inte skall innehålla så kallade känslig personuppgifter. Här måste emellertid erinras om att uppgifter om namn och språkkunskaper tillsammans kan utgöra indirekta upplysningar om en persons etniska ursprung dvs. känsliga personuppgifter enligt PuL.

Mycket talar för att registreringen i ett nationellt tolkregister bör vara frivillig. Det innebär att registreringen sker efter en ansökan. En sådan registrering bör inte vara en förutsättning för att få utöva närings- eller yrkesverksamhet på området.

3.3 Ägare av registret samt registerhållare

Mot bakgrund av att ett register av detta slag har inslag av myndighetsutövning bör ansvaret för registret och de ärenden som kopplas till detta läggas på en statlig myndighet. Då det torde krävas att registret är offentligt är inte SCB en lämplig registerhållare. Med utgångspunkt i de ändamål som registret är tänkt att användas för ser SCB Kammarkollegiet som en möjlig registerhållare av ett nationellt tolkregister.

3.4 Teknisk utformning

Kammarkollegiet har redan idag en databas (register) där det är möjligt att söka auktoriserade tolkar online. Detta register omfattar de auktoriserade tolkar som har gett sitt tillstånd till publicering. Registret uppdateras dagligen.

SCB anser det lämpligt att Kammarkollegiets nuvarande register utvecklas till ett nationellt register över tolkar. Registret

skall kunna vara sökbart, leverera registreringsbevis och enkelt kunna tömmas på information av registerägaren.

Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) levererar uppgifter till Kammarkollegiet om alla utbildade tolkar. Ett nationellt register över tolkar kan uppdateras dagligen med uppgifter om auktorisering från Kammarkollegiet. I de fall enskilda tolkar vill ingå i registret, och behörighet kan styrkas, så skall det vara möjligt oavsett tidpunkt.

3.5 Innehåll

I Kammarkollegiets nuvarande register finns det möjlighet att söka på språk, kompetens, namn eller region. I ett kommande nationellt register föreslås innehållet per tolk utökas med ett antal variabler såsom personnummer, bostadsadress och detaljerad tolkkompetens. Den detaljerade tolkkompetensen anges i form av ett antal avgränsade kvalifikationsnivåer (se avsnitt 3.5.1).

Personnummer och adressuppgifter skall inte vara sökbara via registret.

3.5.1 Indelning i kvalifikationsnivåer

För att ingå i det nationella tolkregistret måste minst en av nedanstående kvalifikationsnivåer vara uppfylld. En tolk kan ingå i fler än en nivå. Underlag för inplacering hämtas från TÖI.

Föreslagna kvalifikationsnivåer:

- auktoriserade tolkar
- auktoriserade tolkar med specialistkompetens som rättstolk/asyl
- auktoriserade tolkar med specialistkompetens som sjukvårdstolk
- universitetsutbildade tolkar med godkända studier
- teckenspråkstolkar för döva, dövblinda, vuxendöva och hörsel-skadade

- tolkar som genomgått sammanhållen tolkutbildning enligt nya systemet
- tolkar som tidigare genomgått vissa tolkkurser och därefter kompletterat sin utbildning så att den motsvarar utbildningen enligt det nya systemet
- tolkar som genomgått tvåspråkstest med godkänt resultat
- översättare/translatorer
- examinerade konferenstolkar

3.6 Tidsplan och kostnader

Förslagsvis skulle ett nationellt register över tolkar kunna utvecklas och vara i drift under 2008. Detta gäller under förutsättning att beslut tas om inrättande under 2007. Mer detaljerade tidsplaner när det gäller implementering av registret måste anges av registerhållaren/registerägaren.

På grund av den korta utredningstiden är det enbart möjligt att här lämna mycket övergripande kostnadsberäkningar. Även när det gäller mer detaljerade kostnadsberäkningar hänvisas till registerhållaren/registerägaren.

Utredning och systemutveckling: 600–800 tkr.

Årlig drift och underhåll av system: 500–700 tkr.

Kostnader för teknisk utrustning tillkommer.

4 Statistikregister

4.1 Behov och syfte med statistik över tolkar

Utredningen om kontakttolkar konstaterar att den nuvarande samlade statistiken över tolkverksamheten är begränsad till i huvudsak den översiktliga redovisningen av tolkutbildningen som produceras av TÖI, samt sammanställningar från Kammarkollegiets uppgifter om auktoriserade tolkar. Dessutom finns

viss annan statistik från folkbildningsområdet samt verksamhetsbeskrivningar från de kommunala tolkförmedlingarna.

Det konstateras vidare att tidigare försök till kvantifiering av exempelvis antal tolkar, omsättning, tolkanvändares fördelning på samhällsfunktion, antal tolktimmar och fördelning på språk har varit ofullständiga eller saknas helt. Även fördelning på auktoriserade och icke auktoriserade tolkar samt tolkarnas utbildning och liknande saknas. Dock har man i utredningen erfarit att dessa uppgifter i många fall finns hos de skilda aktörerna. Med aktörer avses uppdragsgivare såsom tolkförmedlingar, kommuner, landsting och rättsväsende.

I SCB:s yrkesregister redovisas tolkar tillsammans med översättare, lingvister och språkforskare/granskare. Det innebär att det från SCB:s yrkesregister inte går att särskilja tolkar.

I SCB:s företagsdatabas redovisas Sveriges företag och arbetsställen. Här ingår alla företag med organisationskod, således även personer med F-skattedel. I företagsdatabasen redovisas en indelning (SNI2002) som är en statistisk standard för klassificering av produktionsenheter till näringsgrenar/branscher. Här finns gruppen "Kontorsservice och översättningverksamhet" där tolkverksamhet ingår. Det är en bred grupp och ger ingen möjlighet att särredovisa företag med tolkverksamhet. Inom denna grupp finns för närvarande 4 791 aktiva företag som har kontorservice- och översättningsverksamhet som sin huvudsakliga verksamhet. Ytterligare ca 1 600 företag har inte detta som sin huvudsakliga verksamhet. Från och med 1 januari 2008 kommer indelningsklassificeringen att ändras så att verksamhetsområdet som kan urskiljas i företagsdatabasen blir smalare och kommer att omfatta översättare och tolkar (SNI2007). Ca 500 företag har för närvarande inplacerats i den nya gruppen. Härav är det bara 35 stycken som i sin verksamhetsbeskrivning enbart har angett tolkverksamhet. Alla övriga har angett både tolk- och översättningsverksamhet. Arbetet med inplacering enligt den nya standarden har ännu inte gjorts för alla företag.

Det kan således konstateras att det för närvarande helt saknas en entydig och samlad bild av tolkverksamheten, men att det

skulle vara möjligt att framställa statistik över delar av verksamheten förutsatt att uppgifter kan inhämtas med de kvalitetskrav som bör ställas upp inför en statistikredovisning (se vidare avsnitt 4.4).

Ett syfte med en statistikredovisning måste formuleras och vara väl förankrat hos såväl uppgiftslämnare till statistik över tolkverksamheten som framtida användare. Syftet reglerar också innehåll i statistiken i förhållande till vilka uppgifter som är möjliga att samla in. SCB har erfarit att det finns en efterfrågan av statistik med syfte att t.ex. beskriva hur de auktoriserade tolkarna används i förhållande till alla tolkar, inklusive de icke auktoriserade, och därmed ge ett kvalitetsmått på tolkverksamheten i Sverige. Ett annat syfte som framförts är att en statistikbeskrivning av verksamheten ger möjlighet att skapa underlag för en bedömning av utbildningsbehov av tolkar inom olika samhällsfunktioner i olika språk. Ett tydligt formulerat syfte inbegriper även ett uttalat informationsbehov samt en tydliggjord användning av den statistik som produceras. SCB konstaterar att krav på informationsbehov och användning uttalats av utredningen om kontakttolkar.

Farhågor har framförts att det på grund av marknadens komplexitet kan vara svårt att formulera ett syfte som kan ge en användbar och rättvisande statistik.

SCB bedömer att det finns ett behov av förbättrad statistik över tolkserviceområdet. SCB anser att det finns ett antal områden som måste utredas och klarläggas ytterligare innan ett statistikregister över tolkar kan tas i drift. Om statistikredovisningen över tolkar skall ingå i Sveriges officiella statistik ställer detta särskilda krav. Likaså är kvalitets- och sekretessaspekterna avgörande om det överhuvudtaget är möjligt att redovisa statistik.

Även om det finns många oklarheter skissas nedan hur ett eventuellt statistikregister skulle kunna tas i drift och grova kostnadsuppskattningar runt detta.

4.2 Insamling

I statistikregistret skall samtliga tolkar ingå oavsett om de är utbildade och/eller auktoriserade.

SCB föreslår att uppgifterna till ett statistikregister samlas in primärt från de olika aktörer som idag finns, kompletterat med uppgifter från de företag, organisationer och samhällsfunktioner som anlitar tolkar i sin verksamhet. Med aktörer avses uppdragsgivare såsom tolkförmedlingar, kommuner, landsting och rättsväsende. Detta skulle gälla för samtliga tolkverksamheter såsom kontakttolkar, teckenspråkstolkar och konferenstolkar.

I det nationella registret finns uppgifter om de kvalifikationsnivåer som tidigare föreslagits och som finns redovisade i avsnitt 3.5.1. Dessa och andra uppgifter i det nationella registret över tolkar som är av intresse för en statistikredovisning levereras till statistikproducenten under förslagsvis början av respektive år.

4.2.1 Datainsamling och mikrogranskning

SCB avser att implementera verkets standardiserade system för säker, krypterad, elektronisk datafilsöverföring (ELIS) på en statistikinsamling över tolkar. Detta innebär att SCB ser elektronisk överföring av datafiler som det huvudsakliga sättet att samla in uppgifterna. Som ett komplement till denna metod avser SCB att förse uppgiftslämnarna med möjligheten att lämna data via elektroniska formulär med motsvarande säkerhetsnivå, där efterfrågade uppgifter registreras via webben.

Den elektroniska inrapporteringen konstrueras så att en direkt återrapport genereras över eventuella brister i materialet. Dessa automatiska kontroller presenteras för uppgiftslämnaren vid inrapporteringen i form av hårda och mjuka felmeddelanden. Hårda felmeddelanden avser logiska brister i materialet som uppgiftslämnaren måste åtgärda innan uppgifterna skickas till SCB. De mjuka felmeddelandena avser brister i rimlighet som uppgiftslämnaren ombeds att lämna kommentarer till.

Utformningen av datainsamlingsmetoden bör i detalj fastställas vid en pilotstudie, där en genomgång av uppgiftslämnarnas möjligheter att lämna uppgifter görs.

Likaså bör villkoren för de automatiska kontrollerna ske i samråd med både uppgiftslämnare och användare och vara föremål för utredning inom ramen för pilotstudien.

4.3 Innehåll

SCB har vad gäller innehållet i ett statistikregister utgått från de två beskrivna alternativen i uppdraget. Förutom nedan beskrivna redovisningsvariabler ingår personnummer som identifierande nyckel.

En klar definition av vad som skall beskrivas – målpopulationen – måste finnas. Således måste det klargöras vad en tolk är. Klara definitioner skall också finnas för alla ingående uppgifter. En mer noggrann utredning om möjlighet till insamling och redovisning enligt de två nedan beskrivna innehållsalternativen måste ske i den föreslagna pilotstudien. SCB håller för troligt att en sådan pilotstudie kommer att visa att vissa av uppgifterna enligt nedan kan samlas in först efter det att uppgiftslämnarna har anpassat sina system härför. En sådan anpassning tar tid och måste knytas till att uppgiftslämnarna ser en nytta med en sådan förändring. En möjlighet som föresvävat är att uppgiftslämnandet knyts till en upphandlingsmodell, där statistikinlämning är ett villkor för att delta i en upphandling. Om en sådan modell skulle kunna utgöra en realitet och nå erfordrat syfte att underlätta uppgiftslämnandet, liksom vem som kan vara mottagare av en statistikinlämning får utredas vidare.

Vid statistikredovisning enligt båda alternativen nedan gäller att målpopulationen kommer att vara relativt liten. Detta medför en alltför fin uppdelning i olika grupperingar och ställer därmed krav vad gäller sekretess i redovisningen. Redovisning sker i så fall genom att lägga ihop t.ex. språk till redovisning i övriga grupper. Vidare finns en risk att det inte går att uppnå god kva-

litet vid nedbrytning på olika bakgrundsuppgifter. Ännu svårare kan det bli vid alltför omfattande korsredovisningar.

4.3.1 Statistikalternativ 1

Alternativ 1 är ett smalt alternativ med fokusering på ett mindre antal redovisningsvariabler.

- *Registrerade tolkar*
Underlag är den insamling som kan göras med identitet på de tolkar som varje uppgiftslämnare har i sitt eget register.
- *Aktiva tolkar*
Här avses de tolkar som utför ett bestämt tolkarbete varje år. Uppgiften hämtas från det totala antalet timmar som finns redovisat hos uppgiftslämnaren. Med total tid avses då lämpligen effektiv tid för tolkning exklusive restid och annan icke tolkningsaktiv tid.
- *Kön*
Hämtas eventuellt från SCB:s Register över totalbefolkningen eller härleds utifrån personnumret.
- *Tolkspråk*
Det eller de språk som finns noterade för varje tolk. Det är osäkert i vilken utsträckning en tolks timmar kan fördelas på språk om tolken har utfört tolkning i flera språk. Vad som är språk måste också definieras om inte en sådan redan finns. SCB har erfarenhet att det kan föreligga problem att avgränsa vad som är språk och vad som är dialekter av ett språk. Ett förslag är att inrikta sig på Kammarkollegiets auktorisations-språk. På grund av sekretessgranskning vid statistikredovisning är det troligt att språk med alltför få tolkar inte kan särredovisas utan dessa språk sammanförs och ingår i övriga-grupper.

- *Tolktimmar*
Tolktimmar inhämtas totalt per tolk för redovisningsperioden samt eventuellt uppdelat på användningsområde och språk förutsatt att uppgiftslämnarens bokföring medger en sådan uppdelning. Detta måste utredas vidare i samband med en pilotstudie.
- *Användningsområde (sambällsfunktion)*
Vid kontakt med några större tolkförmedlingar anger de svårigheter att särskilja uppdragsgivare på finare nivå än stat, landsting, kommun och övriga.
- *Ålder*
Hämtas eventuellt från SCB:s Register över totalbefolkningen eller härleds utifrån personnumret.
- *Regional nivå*
Variabeln redovisar län och kommun där tolken är folkbokförd. Här kan sekretess medföra att redovisning enbart kan ske på en övergripande regional nivå.

4.3.2 Statistikalternativ 2

Alternativ 2 är ett något bredare alternativ innehållande några fler redovisningsvariabler jämfört med alternativ 1. För de uppgifter som förekommer under alternativ 1 ovan gäller samma förbehåll i alternativ 2.

- *Registrerade tolkar*
Se statistikalternativ 1.
- *Yrkesaktiva tolkar*
Se statistikalternativ 1.
- *Kön*
Se statistikalternativ 1.
- *Tolkspråk*
Se statistikalternativ 1.
- *Tolktimmar*
Se statistikalternativ 1.

- *Användningsområde (sambällsfunktion)*
Se statistikalternativ 1.
- *Tolkkostnader*
Kostnader är erfarenhetsmässigt en svår uppgift att samla in och redovisa. Det är också viktigt att man klargör vad som skall ingå i den kostnad som man redovisar. Kostnad för enskilda uppdrag kan enligt uppgift till SCB vara mycket svåra att urskilja på ett enkelt sätt. Kostnaden skall primärt kunna kopplas till användningsområde och språk. En möjlighet är att i ett första skede i en utvecklingsprocess vad avser statistikuppgifter räkna fram kostnaden utifrån schablon, där tolkningar prissätts utifrån ett regelsystem. Det bör också undersökas i vad mån lämnade eller framräknade kostnader ställer sig mot inhämtade kostnader lämnade av uppdragsgivare.
- *Ägarförhållanden*
Avser aktörernas ägarförhållande eller i vissa fall uppdragsgivarens, t.ex. vid konferenstolkning.
- *Uppdragsgivare/Beställare*
Oklart vad som kan innefattas i denna uppgift och i vad mån den kan specificeras av uppgiftslämnare. Detta måste utredas vidare.
- *Sysselsättningsgrad*
Uppgift om antal arbetade timmar inom olika verksamheter finns inte på SCB. Sysselsättningsgraden här skulle kanske vara ett mått på hur mycket av sin totala arbetstid en person ägnar åt en viss verksamhet, i det här fallet tolkningsuppdrag. Normalt räknas sysselsättningsgrad för grupper av individer så att den anger andelen förvärvsarbetande i förhållande till det totala antalet personer inom gruppen. Gruppen är ofta ett åldersintervall med uppdelning på kön. Sysselsättningsgrad kan också räknas som en persons lön för ett arbete i förhållande till den totala lönen för personen.
- *Ålder*
Se statistikalternativ 1.

- *Regional nivå*
Se statistikalternativ 1.
- *Utbildning*
Eventuellt kan utbildningsuppgift hämtas från SCB:s register över avslutad utbildning.
- *Yrke*
Eventuellt kan yrkesuppgift hämtas från SCB:s yrkesregister.

4.4 Kvalitetsaspekter

Kvaliteten på statistiken är helt beroende av kvaliteten på de insamlade uppgifterna från uppgiftslämnarna. Generellt medför svåra gränsdragningar, oklara definitioner och osäker avgränsning av populationen risk för brister i det insamlade materialet.

Följande osäkerhetskällor kan identifieras:

- *Totalundersökning – Urval*
I detta fall när populationen antas vara relativt begränsad förutsätts en totalundersökning bland tolkar. En totalundersökning innebär inte att man med säkerhet kan uttala sig om hela populationen. Det finns ingen möjlighet att bedöma bortfallets storlek eller snedvridning av resultatet på grund av eventuellt bortfall eftersom populationen är delvis okänd.
- *Ramtäckning*
Kvalitetskomponenten avser den del av totala avvikelsen som beror på skillnad mellan rampopulation och målpopulation. Hur kan målpopulationen identifieras och vilka avvikelser från målpopulationen måste göras? Då det för närvarande är svårt att se en enkel möjlighet att avgränsa en rampopulation för undersökningen krävs en pilotstudie för att inventera möjligheten att skapa en användbar ram. Om statistikinsamlingen skall komma till stånd måste möjligheten att upprätthålla och uppdatera en användbar ram vara utredd. För personer med lös anknytning till arbetsgivaren finns det en risk att de inte kommer med i rapporteringen. Detta kan

även gälla egna företagare. Man bör också se om man kan använda det register som redan finns på Kammarkollegiet, som indata och/eller för kvalitetskontroll. Samtidigt måste tankarna på ett mer heltäckande nationellt register över tolkar uppmuntras.

- *Rampopulation*
För att identifiera tolkar finns det två möjliga vägar, antingen via yrkesregistret eller via företagsregistret (se avsnitt 4.1).
- *Mätfel*
Mätfel är det fel som beror på att det insamlade materialet inte motsvarar det som avsetts att samlas in. Det kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte använder sig av fastställda definitioner. Det är alltid svårt att förmedla definitioner till uppgiftslämnaren, de läser oftast inte medskickade anvisningar. Det kan även vara så att uppgiftslämnaren inte har tillgång till de uppgifter som eftersöks och därför lämnar något snarligt. Ett exempel kan vara att om antalet tolktimmar skall inhämtas och enligt önskad definition skall 1 timme räknas som 60 minuter kan uppgiftslämnarna räkna 60 minuter för uppdrag som överstiger 30 minuter och 30 minuter om uppdraget understiger 30 minuter.
- *Svarsbortfall*
I denna undersökning finns risk för både bortfall på grund av att företag inte inkommer med uppgifter eller att alla uppgifter inte skickas in. Bortfallet kan dels bero på att de inte vill röja uppgifter på grund av konkurrensskäl. En annan orsak kan vara att det är svårt att ta fram uppgifterna. SCB bedömer att uppgiftslämnarplikt är nödvändig för att få tillräckligt god kvalitet i de insamlade uppgifterna.
- *Bearbetningsfel*
Fel i bearbetningen kan uppstå och upptäcks inte på grund av att området är nytt och kunskaper om de insamlade uppgifterna saknas. Det tar tid att bygga upp granskningsrutiner då det saknas historik att bygga dessa på och det är svårt att bedöma rimlighet.

- *Kontroll*
För att få en uppfattning om insamlade uppgifter är korrekta kan en pilotstudie riktad till användarna ge viktig information.

4.5 Redovisningsformer

Resultaten av statistiken kan redovisas på flera sätt, utifrån beställarens önskemål. Data kan läggas ut i de statistiska databaserna och/eller spridas i temablad. Om statistiken ingår i den officiella statistiken kan resultaten redovisas i ett elektroniskt statistiskt meddelande.

4.6 Statistikansvarigt organ

Enligt förslaget i betänkandet Tolkutbildning - nya former för nya krav (SOU 2005:37) skall ett nationellt register över tolkar införas med syfte att förbättra överblicken över tolkarnas utbildning och verksamhetsgrad samt tolkspråken. Det finns som SCB ser det ett klart samband mellan ett framtida uppdrag att föra ett öppet nationellt register över tolkar och att ansvara för statistik om tolkserviceområdet i Sverige. Vid en lösning där statistikredovisning sker direkt från ett nationellt register över tolkar ser SCB att Kammarkollegiet kan utgöra den myndighet som ges ett ansvar både för det nationella registret samt statistikredovisningen.

SCB är central förvaltningsmyndighet för officiell och annan statlig statistik. De grundläggande reglerna för den officiella statistiken finns i lagen (2001:99) om den officiella statistiken och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Enligt lagen om den officiella statistiken skall det finnas officiell statistik för allmän information, utredningsverksamhet och forskning. Statistiken skall vara objektiv och allmänt tillgänglig. Lagen (2001:99) om den officiella statistiken innehåller grundläggande

regler om vilka som är uppgiftsskyldiga och vad uppgiftsskyldigheten omfattar.

Inom vilka områden det för närvarande finns officiell statistik och vilka myndigheter (statistikansvariga myndigheter, SAM) som ansvarar för den, framgår av bilagan till förordningen (2001:100) om den officiella statistiken (statistikförordningen).

Statistik över tolkserviceområdet faller inte naturligt in under något av de områden som anges bilagan till förordningen. Det är därför tveksamt om ett ansvar för en sådan statistik automatiskt kan anses ingå i SCB:s uppgift att producera officiell statistik. SCB ser därför att någon myndighet eller intressent ges ett statistikuppdrag för tolkar utanför ramen för den officiella statistiken. SCB kan här vara den myndighet som ges ett sådant uppdrag. Migrationsverket eller Kammarkollegiet är alternativa myndigheter som skulle kunna ha ett statistikansvar för tolkstatistik. Även Bolagsverket har framkommit som förslag under slutet av utredningstiden. Om uppdraget som statistikansvarig läggs på annan myndighet kan SCB på uppdragsbasis medverka i genomförande och publicering av statistiken. I betänkandet framförs att Kammarkollegiet och TÖI ges ett gemensamt statistikansvar om förutsättningarna enligt utredningens förslag realiserar. SCB ser en sådan lösning som fullt möjlig. SCB kan även inom en sådan lösning medverka.

4.7 Förslag till fortsatt arbete

SCB föreslår att en pilotstudie genomförs för att utreda de oklarheter som framkommit i denna utredning kring hur ett statistikregister över tolkar skall byggas upp.

Pilotstudien kan exempelvis utreda:

Insamling

- samverkan mellan aktörer
- teknisk lösning
- produktionssystem

- statistisk metod och kvalitet
- registerproduktion
- detaljerad kostnadsuppskattning
- juridiska aspekter

Statistikredovisning

- statistisk metod och kvalitet
- redovisningsformer
- detaljerad kostnadsuppskattning
- juridiska aspekter
- tidsplan

4.8 Tidsplan och kostnader

SCB ser svårigheter att i nuläget göra en realistisk och detaljerad tidsplan för implementering av statistikregistret och statistikredovisningen. SCB föreslår att en pilotstudie genomförs under 2008. En sådan studie kan få viss hjälp att bilda en rampopulation genom den förändring av branchkodningen i SCB:s företagsdatabas som skall ske då (se avsnitt 4.1). Därefter kan eventuellt en implementering av ett statistikregister ske. En statistikredovisning kan i så fall tidigast ske våren/sommaren 2009.

Även kostnadsaspekten är mycket svår att nu precisera. En mer detaljerad kostnadsberäkning föreslås ingå i en pilotstudie.

För implementering av system för elektronisk inrapportering beräknas en engångskostnad motsvarande 100 tkr. Kostnaden för den löpande driften av statistikinsamlingen är svåruppskattad innan en pilotstudie genomförts. Skattingar baserade på befintliga statistiska undersökningar av motsvarande storlek och moderniseringsgrad indikerar dock att datainsamlings- och mikrogranskningsprocessen skulle ge upphov till en årlig driftskostnad motsvarande 300 tkr.

Förutom kostnader för datainsamling och granskning uppskattar SCB en årliga kostnad för produktion och publicering till 500 tkr. Detta måste verifieras i pilotstudien.

Beräknad totalkostnad för en pilotstudie är 1 500–1 800 tkr.

5 Juridiska aspekter

5.2 Känsliga variabler

Inom verksamhet vid SCB anses språk vara en känslig variabel eftersom den kan röja etniskt ursprung.

Enligt huvudregeln i PuL är det förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung. Förbudet gäller inte vid uttryckligt samtycke av den registrerade. Känsliga personuppgifter får även behandlas utan den registrerads samtycke för statistik, om behandlingen är nödvändig och om samhällsintresset av (i det här fallet) statistikproduktionen klart överväger riskerna för otillbörligt intrång i den personliga integriteten.

Genom denna reglering bedömer SCB att regelverket inte bör medföra några hinder för SCB att hantera uppgifter om språk, som indirekt kan röja etniskt ursprung i en sådan situation som är aktuell här.

5.2 Statistiksekretessen

För framställningen av statistik har SCB ett flertal register med uppgifter som samlas in från enskilda uppgiftslämnare och andra myndigheter. Uppgifterna i dessa register omfattas av sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen. Sekretessen är som huvudregel absolut, vilket innebär att uppgifterna inte får lämnas ut. Undantag har dock gjorts för statistik och forskningsändamål samt för uppgifter som inte direkt går att hänföra till en enskild.

Ett utlämnande förutsätter dock att det står klart att någon enskild inte lider skada eller men.

För SCB, och för andra statistikproducerande myndigheter, gäller vissa regler för att undvika att även statistiska uppgifter inte skall kunna leda till att enskilda personer kan identifieras direkt eller indirekt genom så kallad bakvägsidentifiering med risk för att drabbas av skada eller men. Faktorer som påverkar bakvägsidentifikation kan vara detaljeringsgraden på uppgifterna, vad det är för typ av uppgifter, populationens storlek och även geografiska förhållanden.

Som tidigare nämnts kan framtagandet av statistik inom tolk-området innebära vissa risker för bakvägsidentifiering. De problem som en detaljerad statistik kan medföra måste därför beaktas vid statistikframställan. SCB kommer att behöva bedöma vilka uppgifter, kombinationer av uppgifter som kan publiceras mot bakgrund av de ramar som ges i fråga om framför allt populationens storlek och geografiskt område innan en publicering kan komma till stånd.

I beredningen av detta ärende har chefsjuristen Eva Nilsson deltagit. Föredragande har varit avdelningsdirektörerna Tomas Blomqvist och Beatrice Kalnins.

STATISTISKA CENTRALBYRÅN

Avdelningen för Befolkning och välfärd

Anna Wilén
Avdelningschef

Exempel på språktester

Språktester förekommer i en rad olika sammanhang, inte minst som urvalsinstrument för antagning till olika utbildningar. Det av TÖI tidigare utarbetade s.k. TÖI-testet togs ur bruk 1999. I vissa delar har detta test tjänat som underlag vid överväganden bl.a. om antal språk i det föreslagna språktestet för tolkar.

Språktester som förekommer i dag

I denna bilaga redovisas det norska tvåspråkstestet och några svenska språktester som förekommer i dag.

ToSpoT Norge

ToSpoT, Tospråklig sjekk for potensielle tolker, är ett enkelt ordförrådstest som administreras av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). I testet tas ett stickprov på testkandidatens basordförråd i två språk.

Testet består av två slags uppgifter. En uppgift gäller översättning från norska till tolkspråket av ord i ett sammanhang. Uppgiften består oftast av en juridisk text på 300–500 ord med ett femtiotal understrukna ord och begrepp som ska översättas med den betydelse de har i den löpande texten. De femtio ord som har valts ut är mer vardagliga än vad textens huvudtema anger, 60 procent är vardagsspråkliga uttryck, 10 procent idiomatiska och 30 procent mer terminologinriktade ord.

Den andra uppgiften gäller översättning från tolkspråket till norska och innehåller en lista med enstaka ord där endast ordets användningsområde eller domän anges. I denna uppgift testas individens kunskaper om substantiv och substantivfraser. Det är ett enkelt ordlistetest där översättning ska ske av enskilda ord från tolkspråket till norska. Närmare hälften av de valda orden är fackspråkliga, men av den karaktären att en lekman ska kunna förstå begreppet. Termerna och orden kommer från det centrala förvaltningsområdet och hälso- och sjukvårdsområdet.

Testet omfattar 50 begrepp i varje språkriktning. För varje korrekt svar ges 3 poäng, vilket ger en maximal poängsumma på 300. Som godkänt resultat räknas 80 procent korrekta svar. Testet sker i regel skriftligt men kan också göras muntligt.

Testet finns för närvarande på drygt 50 språk. Ett omfattande nätverk av examinatoreer har skapats för testet. Även om testet har fått en enkel utformning konstaterar IMDi att det är ett mycket mödosamt arbete att skapa ett likvärdigt verktyg för alla aktuella språk.

ToSPoT används företrädesvis som inträdesprov till tolkutbildning, som är en ettårig utbildning på deltid. Dessutom erbjuds testet till potentiella tolkar som söker till en kort introduktionskurs omfattande tre dagar om tolkens ansvarsområde. Denna introduktionskurs är minimikrav för att bli införd i det norska nationella tolkregistret, men ger inte kvalifikation som tolk. I registret finns personen ifråga med i en rekryteringskategori.

För närvarande är det kostnadsfritt för individen att genomgå testet.

Test i svenska för universitetsstudier, TISUS

Tisus är ett behörighetsgivande test i svenska språket. Det är avsett för studenter med utländsk gymnasieutbildning som planerar att söka till akademiska studier i Sverige och som saknar betyg i svenska. Testet innehåller tre delprov; läsförståelse,

skriftlig färdighet och muntlig färdighet. Provet anordnas två gånger per år. Förutom i Stockholm ges Tisus på sex universitets- och högskoleorter i Sverige. Bedömningen av provet tar ungefär tre veckor och därefter skickas resultatet ut per post.

För att bli godkänd på provet måste man vara godkänd på samtliga tre delar i provet. Vid ett misslyckande på ett av de tre delproven finns möjlighet att göra om det delprov som blivit underkänt, ett s.k. restprov, vilket måste göras inom ett år från det första provtillfället. Är två eller tre delprov underkända måste hela provet göras om.

Tisus är ett färdighetstest, inget kunskapstest. Det förekommer inga krav på att de som ska göra testet har läst viss litteratur eller genomgått vissa kurser. Däremot måste språkfärdigheterna i svenska språket ligga på tillräckligt hög nivå för att klara akademiska studier på svenska. För att skaffa sig det stora ordförråd som krävs på denna nivå kan en förberedelse för provet vara att läsa svensk skönlitteratur och svenska dagstidningar. Särskilt proven i skriftlig och muntlig färdighet förutsätter kännedom om det svenska samhället och aktuella företeelser. Det går också att förbereda sig genom att gå igenom ett typprov som finns tillgängligt på webben.

Avgiften för Tisus i Sverige är 1 600 kronor för helt prov, och 600 kronor för restprov.

Prov i svenskundervisning för invandrare (sfi)

Sfi-provet är ett slutttest som mäter om den studerande nått alla uppställda mål och kriterier. Provet är utarbetat vid Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet och är avsett att vara ett stöd för lärarna vid betygsättningen. Sedan november 1999 har 21 versioner tagits fram. Sfi-provet testar deltagarnas förmåga att använda språket som kommunikationsmedel. Provet är uppbyggt kring språkfärdigheterna läsförståelse, hörförståelse samt skriftlig och muntlig förmåga. Stor vikt läggs vid de studerandes kommunikativa språkförmåga vid sidan av deras förmåga

att hantera grammatik, ord och fraser. I Stockholm genomförs provet hos resp. utbildningsanordnare.

Sfi-testet är avgiftsfritt för individen.

Inplaceringstest/nivåtest görs när en person söker till sfi för att ta reda på om den sökande är nybörjare eller kan någon svenska och i så fall hur mycket. Kartläggning sker även av den sökandes studiebakgrund och arbetslivserfarenhet.

Språktest inför antagning till polisutbildning

Svenskprovet är det första i raden av intagningstester till polisutbildningen och måste göras av alla sökande som uppfyller behörighetskraven. Provet består av fyra delar. Den första är ett ordförrådstest, där det gäller att ange betydelsen av 40 svåra ord. Nästa delprov är ett prov i stavning. Därefter görs ett s.k. luckprov, som består av en löpande text med 20 saknade ord som ska fyllas i. Sista delen i provet är ett så kallat dispositionstest. Det innebär att den sökande får se en text som är uppdelad i fyra stycken. Dessa fyra stycken har kastats om och uppgiften är att placera styckena i rätt ordning.

Efter provet och samtalet med en polis görs en bedömning av den sökande om lämplighet för polisycket. Resultatet av svenskprovet och samtalet redovisas till Personalbyrån på Rikspolisstyrelsen, som gör ytterligare en sällning.

Testet togs fram i mitten på 1980-talet på institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet. Det har under senare år blivit kritiserat bl.a. för att det skulle vara för svårt, innehålla alltför många föråldrade ord och diskriminera sökande med invandrarbakgrund. Detta har undersökts och man har konstaterat att det inte statistiskt går att finna någonting som tyder på att sökande med svenska som modersmål skulle ha klarat provet bättre än andra. Därför har man behållit svensktestet men sänkt kraven något.

Testet är avgiftsfritt för individen.

Prov i svenska för utländsk vårdpersonal, PSV

Provet i svenska för utländsk vårdpersonal är avsett för personer som har vårdrkeslegitimation och utbildning från något annat land än Sverige och som inte har svenska som modersmål. Det är speciellt viktigt för personer utanför EU/EES-området att styrka att de har kunskaper i svenska för att få svensk legitimation.

Provet anordnas av Folkuniversitetet och Göteborgs universitet och mäter läsförståelse, hörförståelse, skriftlig och muntlig förmåga. Det har också en yrkesspecifik del. Sådana delar finns för läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster och apotekare/-farmaceuter.

Läsförståelsen har två delprov. I det ena är syftet att testa förmågan att snabbt hitta viss information i en längre text. I det andra testas förmågan till läsförståelse i detalj i lag- och författningstext. Hörförståelsen testar hur man uppfattar vardagliga dialoger, siffror, namn, instruktioner m.m. Syftet med den skriftliga produktionen är att pröva förmågan att i skrift kunna ge råd, informera, resonera och utreda. Det muntliga provet går ut på att klara av ett vanligt socialt samtal och ett patientsamtal och att muntligt kunna beskriva och förklara saker som hör ihop med yrkesområdet.

I testet ingår också ett moment som anpassas till respektive yrkeskategori. Provet för t.ex. sjuksköterskor går ut på att testdeltagarna får lyssna på ett samtal mellan två sjuksköterskor och utifrån det skriva en rapport enligt given mall. Provet testar förmågan att överföra tal till skriftspråk, korrekt uppfatta och skriva ner provsvar, namn på läkemedel, doseringar etc. och att för övrigt använda yrkesområdets specifika språk, ord och uttrycksätt. För läkare gäller det att lyssna på ett inspelat semi-autentiskt samtal mellan en läkare och en patient och utifrån detta skriva en anamnes enligt en given mall.

Kostnaden är 2 360 kronor för helt prov. Man kan göra om enstaka delar, priset beror då på antalet delar man gör om.

Erika Lyly vid Svenska språknämnden har undersökt ett antal språktest, däribland Sfi-provet, Tisus, Polishögskolans svensk-

prov och PSV. Hon är kritisk mot många test, men anser att de rätt använda kan fungera bra:

Det finns både nackdelar och fördelar med språktest. Ofta kan språktest uppfattas som meningslösa, i synnerhet om de är konstruerade så att de inte testar språket på ett sätt som är relevant för de testande. Testen fungerar bäst när de har en pragmatisk inriktning; de siktar in sig på de språkliga uppgifter som väntar testpersonen i utbildning eller arbetsliv. En förutsättning för att språktest ska vara meningsfulla är att de är professionellt konstruerade. Det finns goda exempel på sådana språktest, sfi-provet och tibus-testet. Tibus-testet för behörighet till högre utbildning måste sägas vara i högsta grad relevant. Men ju mer vagt och allmänt syftet är med ett språktest, desto större risk att det blir ett slag i luften.
(Språkvård 3:2005)

Tolkservicerådets tester

Tolkservicerådet (TSR) har tagit fram ett eget test som ersättning för TÖI-testet. TSR:s rekryteringstest är avsett för blivande tolkar och syftar till att bedöma tolkarnas språkkunskaper, allmänbildning, realia- och terminologiska kunskaper samt aspirantens inställning till tolkyrkets etiska regler.

TSR:s rekryteringstest är indelat i följande fem delar:

1. Språktest (läsförståelseprov)
2. Allmänbildning (15 frågor)
3. Realia inom sjukvård, social- och försäkringsområdet (10 frågor)
4. Terminologi (40 termer)
5. Tolketik (15 frågor)

Testet är enbart skriftligt och provtiden är högst 3 timmar. Alla delar bedöms som lika viktiga och ger 20 poäng vardera. För att bli godkänd i testet måste man uppnå minst 70 poäng (70 %). Testet används flitigt, framför allt i de delar av landet där det inte finns så gott om auktoriserade tolkar.

Förutom rekryteringstestet har TSR framställt kunskapstester för tolkar. Dessa mäter kunskaperna hos dem som gått kurser i sjukvårds-, social- och försäkringstolkning och juridik samt rättstolkning. Testerna används även som förberedelse för Kammarkollegiets auktorisationsprov.

Testet är avgiftsfritt för individen.

Nationellt register i Norge

”Nasjonalt tolkeregister” (NTREG) i Norge inrättades 2003 av Kommunal- og regionaldepartementet och placerades hos Utlendingsdirektoratet (UDI) som systemägare och driftansvarig för perioden 2003–2006. Registret överfördes den 22 september 2005 till Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). IMDi är en nationell fackmyndighet för tolkning i den offentliga sektorn med ansvar för system och drift av registret.

Auktorisation av tolkar infördes i Norge år 1997. Auktorisationsprov har hittills genomförts i 18 språk. Sedan den 1 januari 2006 har IMDi även ansvaret för auktorisationen av tolkar.

Det nationella tolkeregistret i Norge är ett öppet elektroniskt register (www.tolkeportalen.no) med allmän information om tolkar och kvalifikationer i tolkning mellan norska och andra språk. Registret har ingen beställarfunktion. Beställning av tolkar sker på traditionell väg via tolkförmedlingarna.

Ett av syftena med registret är att det ska tjäna som incitament för tolkar utan utbildning att skaffa sig sådan för att höja professionaliseringen inom hela tolkkåren.

Registrets indelning i nivåer/kategorier

Det norska registret är indelat i fem nivåer:

1. Auktoriserade tolkar med minst 30 studiepoäng och/eller 10 "vekttal" från universitet och/eller högskola.
2. Auktoriserade tolkar.
3. Tolkar med minst 30 studiepoäng och/eller 10 "vekttal" i tolkning från universitet eller högskola i Norge.
4. Auktoriserade translatorer eller facköversättare.
5. Genomgått tvåspråkstest och grundläggande tolkutbildning.

Tolken registrerar sig själv genom att fylla i ett särskilt ansökningsformulär och blir därefter inplacerad i den kategori som svarar mot tolkens utbildning och kompetens. Uppgift om tolkerfarenhet kan ingå i registret, vilket innebär uppskattat antal timmar. Samtliga uppgifter måste kunna dokumenteras.

Den sökande måste underteckna en förbindelse med samtycke att Nasjonalt tolkeregister får handha tolkens personuppgifter. Tolken är enligt lag skyldig att ansvara för att lämnade uppgifter är korrekta. Vederbörande har dessutom skyldighet att uppdatera personuppgifterna samt ange önskemål om att bli uppgraderad på grund av påbyggnadsutbildning.

Den som inte blir uppförd i registret får ett motiverat beslut för avslaget. Det finns möjlighet att söka bli uppförd flera gånger.

De privata tolkförmedlingarna finns införda i telefonkatalogens "Gule sider". Den som beställer tolk i Norge uppmanas alltid undersöka om tolken är uppförd i Nasjonalt tolkeregister.

Antal registrerade

Över 400 tolkar har fått sin ansökan om att bli uppförd i Nasjonalt tolkeregister beviljad. Drygt 600 personer har ansökt om att bli uppförda. I det norska registret är 71 procent (år 2006) av de registrerade tolkarna auktoriserade.

Statistik – summarisk historik

Vi har funnit det befogat att ge en mycket summarisk tillbakablick över den övergripande migrationsstatistiken. Tolkservice har inte tidigare ingått i denna typ av statistik, trots att tolkning är ett viktigt inslag i detta politikområde.

Inom migrationsområdet har statistikproduktion varit en del av befolkningsstatistiken alltsedan Tabellkommissionen inrättades år 1756 (Tabellverket 1749). På den tiden gällde den statistiska redovisningen antalet utländska medborgare, in- och utflyttade ur landet och därmed sammanhängande uppgifter.

Den första större statistiska redovisningen inom migrationsområdet gjordes av Emigrationsutredningen (1907–1913) som i två av sina fyra avdelningar behandlade ”Statistisk historik öfver Sverige sedan 1750” och ”Statistisk öfversikt öfver de olika länen”.

Tabellkommissionen avlöstes av Statistiska Centralbyrån (SCB), som inrättades år 1858. SCB svarar för bl.a. Sveriges officiella statistik vari ingår Statistiska Meddelanden (SM) och Statistisk Årsbok (SÅ). I SÅ redovisas bl.a. årliga förändringar i demografiskt hänseende, även migrationsstatistik.

Socialstyrelsen, som tillkom år 1912, samlade och redovisade migrationsstatistik när detta ämbetsverk hade ansvar för utlänningsfrågorna på verksnivå (bl.a. dess utlänningsbyrå) fram till år 1944, då dessa uppgifter överfördes till den nyinrättade Statens utlänningskommission. Kommissionen var central myndighet för in- och utresor, uppehållstillstånd och utländska passärenden samt arbets- och utlänningskontroll. Socialstyrelsen

publicerade utlänningsstatistiken regelbundet i tidskriften Sociala Meddelanden.

En viktig aktör i förbindelse med insamlingen av befolkningsstatistik var tidigare pastorsämbetena. Dessas uppgifter övertogs 1 juli 1991 av skattemyndigheterna.

Utlänningskommissionen upphörde år 1969 när Statens invandrarverk (SIV) inrättades. Tillkomsten av Statens invandrarverk år 1969, som ersattes av Integrationsverket 1998 och Migrationsverket år 2000, innebar att resurserna för statistikfångst och publicering av densamma ökade. Integrationsverket avvecklas under år 2007.

Till de viktigare statistikproducenterna inom området hörde tidigare Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). AMS hade under många år ansvar för flyktingförläggningar, frågor som rörde arbetskraftsinvandring och arbetstillstånd, arbets- och bostadsanskaffning m.m. När det gällde flyktingmottagning övertogs uppgifterna av SIV den 1 juli 1985. Andra statistikproducenter rörande invandring under andra hälften av 1900-talet var Landsorganisationen och fackförbunden.

Statistikproduktion inom migrationsområdet har också i betydande omfattning skett av statliga utredningar sedan 1960-talet och alltjämt. Även vissa forskningsorgan och enskilda forskare har aggregerat statistik i ökad omfattning de senaste trettio åren.

Statistikproducenter inom migrationsområdet idag

Flera centrala statliga myndigheter verkar inom migrationsområdet. Bland dessa är Skolverket och Socialstyrelsen statistikansvariga myndigheter. Ingen av dessa myndigheter har som uppdrag att bedriva statistisk verksamhet som gäller tolkserviceområdet. Det är därför motiverat att ge en översiktlig bild av vilka aktörer som har beröring med dessa frågor.

Migrationsverket

Migrationsverket har utvecklat en omfattande och detaljerad statistik om in- och utvandring, olika variabler som rör asylsökande, tillståndsgivning, medborgarskap, internationella jämförelser och resultatredovisning i samband med verkets årliga verksamhetsberättelse och andra sammanställningar.

Migrationsverkets kostnader för tolkning, i synnerhet inom asylprocessen, uppgick år 2005 till 82 miljoner kronor. För närvarande gör verket ingen specificerad redovisning av hur dessa medel används, varken när det gäller fördelning på situation, orter eller språk. Vid överläggning med företrädare för Migrationsverket har framkommit att verket anser att det inte ingår i dess uppdrag att utföra en detaljerad redovisning av hur kostnaderna för tolkning fördelar sig på olika ändamål.

Statistiska Centralbyrån

Statistiska centralbyrån har till uppgift att publicera statistik som belyser folkmängdens storlek och förändring, befolkningens sammansättning samt utvandring, invandring och asylsökande.

Statistiken ger grundläggande information om Sveriges folkbokförda befolkning samt vissa uppgifter kring asylsökande. Statistiken innehåller demografiska variabler som t.ex. utvandrade och invandrade. Den innefattar även t.ex. medborgarskapsbyten samt asylsökande. Redovisning sker bl.a. efter bakgrundsvariablerna kön, ålder, födelseår, civilstånd, födelseland, medborgarskapsland, in/utflyttningsland, invandringsår, boendelän samt boendekommun.

Statistiken publiceras i tabellformat, t.ex. på SCB:s hemsida, i Sveriges statistiska databaser och i en årlig tabellbok. Den publiceras även i form av kommenterande text i dels en årligen återkommande textbok, dels i pressmeddelanden.

Genom det registersystem som finns kan även uppgifter om utbildning, yrke, sysselsättning etc. kopplas till befolkningsstatistiken.

Integrationsverket

Integrationsverket har till uppgift att ta fram och förmedla kunskap om hur integrationen utvecklas i samhället. Som ett led i detta arbete bedriver verket en omfattande datainsamling som grund för verkets analyser av resultat i integrationssträvandena. Dessa analyser publiceras på regeringens uppdrag årligen i Rapport Integration. I denna publikation behandlas bl.a. effekter av statlig och kommunal arbetsmarknadspolitik, Sverige i internationell jämförelse när det gäller sysselsättning, skolresultat och formella rättigheter för invandrare, integrationspolitiska effekter av det fria valet av skola m. m.

Integrationsverket har även till uppgift att följa utvecklingen på tolkserviceområdet och verket är representerat i TÖI:s styrelse. Någon statistisk uppföljning av i vilken omfattning tolkhjälp ingår i integrationsarbetet och hur tolkningen uppfattas av individerna förekommer inte.

Rättsväsendet

Tolkning inom rättsväsendet, i vid mening, förekommer dagligen i stor omfattning vid domstolar, inom Rikspolisstyrelsens verksamhetsområde, migrationsdomstolarna, migrationsöverdomstolen och kriminalvården. Tolkning efterfrågas i de flesta typer av myndighetsutövning, varav en betydande roll i besvärärenden inom asylprocessen. Domstolsverket lämnar årligen uppgifter till regeringen om den totala kostnaden för tolkning.

Sveriges kommuner och landsting

Kommunerna och landstingen tillhör de största användarna av tolktjänster, i synnerhet inom sjukvården och socialtjänsten. De 23 kommunala tolkförmedlingarna producerar var för sig årlig statistik över sin verksamhet till respektive ansvarig politisk nämnd och ytterst till kommunfullmäktige. Dessa tolkförmedlingar är anslutna till statistiksystemet Taqs, vilket redovisas nedan. Samtliga landsting producerar årligen detaljerad statistik över användningen av teckenspråkstolkar, kostnader för verksamheten etc. Någon samlad statistik i detta avseende finns inte för närvarande hos Sveriges kommuner och landsting.

Offentligt ägda tolkförmedlingar

Tolkservicerådet (TSR) bildades år 1996 som en samarbets- och intresseorganisation för offentligt ägda tolkförmedlingar. Idag finns 23 kommunala tolkförmedlingar anslutna till TSR. Någon samlad statistik över antalet till förmedlingarna anslutna yrkesaktiva tolkar, förmedlade tolkuppdrag, årligt antal tolktimmar, omsättning etc finns inte.

Fram till 1995 svarade varje tolkförmedling för sin egen statistikproduktion utifrån sina egna behov och syften. Sedan år 1996 har de offentligt ägda tolkförmedlingarna inom ramen för TSR:s verksamhet strävat efter att utveckla ett gemensamt statistiksystem, även om det finns olikheter i detaljer mellan förmedlingarna.

TSR:s medlemmar är anslutna till det gemensamma dataprogrammet Taqs. Grundsystemet i detta program är privatägt. Den årliga avgiften för att utnyttja Taqs beror på förmedlingens omsättning och varierar från 10 000 till 60 000 kronor. Data kan när som helst tas ut ur systemet och överföras till Excel. Systemet är inte öppet on-line för vem som helst, utan är internt och uttag skickas till kunden vid behov. TSR:s medlemmar kan emellertid via tsr-on-line göra egna kunduttag av statistik.

Standarduttaget från Taqs är bl.a.: antal uppdrag/tolktimmar per språk, kategori, plats (användare inom olika samhällssektorer), och prislista. Uttagen från systemet kan avse valfria perioder, kunder, kundgrupper etc. Systemet blir härigenom mycket variationsrikt och kan därmed tjäna olika syften, exempelvis i samband med upphandlingar, redovisningar till kommunfullmäktige m.m.

Privata tolkförmedlingar

De privat ägda tolkförmedlingarna har etablerats de senaste femton åren. De största privata förmedlingarna finns i Stockholm och Malmö. Några av dessa har filialer, bl.a. i Göteborg och Borås. Antalet privat ägda förmedlingar, inklusive filialer, uppgår till cirka tjugo. Även de privat ägda förmedlingarna för kontakttolkning och översättning för en detaljerad statistik över sin verksamhet. Dessa förmedlingar svarar enligt vissa högst osäkra beräkningar för cirka hälften av marknaden. De privata förmedlingarna bearbetar data var för sig utifrån egna behov inför årsredovisningar till respektive ägare, bolagsstyrelser eller andra syften. Statistiken ligger också till grund för kvantifieringar i samband med upphandlingar.

2006-11-28

Statistik över auktoriserade tolkar och translatorer

Auktorisation som tolk:	880 personer (varav 44 teckenspråk)	930 auktorisationer
Rättstolkar	189 personer	196 kompetenser
Sjukvårdstolkar	119 personer	122 kompetenser
Antalet språk: auktorisering 35 rättstolkning 23 sjukvårdstolkning 16		
Auktoriserade translatorer	Från svenska: 242 personer 242 auktorisationer	Till svenska: 163 personer 210 auktorisationer
Antalet språk:	25	28

Antalet auktoriserade translatorer är totalt 386 personer. 19 personer är auktoriserade till och från samma språk och förekommer därför i både till svenska och från svenska.

POSTADRESS Box 2218, 103 15 Stockholm	TELEFON 08-700 08 00	E-POST registratur@kammarkollegiet.se	PLUSGIRO 95 42 98-6
BESÖKSADRESS Birger Jarls torg 14, Riddarholmen	TELEFAX 08-700 09 98	INTERNET www.kammarkollegiet.se	

REGERINGSKANSLIET

Utbildnings- och kulturdepartementet

Program

U 2006:D

2006-12-04

Hearing torsdagen den 7 december 2006

Plats: Kv. Spektern, Regeringsgatan 30–32
hus A, Sammanträdesrum 1, plan 3

Tid: KL. 10.00-15.00

Program

- 10.00 Inledning
- 10.15 Språktest för tolkar
- 12.00 Lunch
- 12.30 Nationellt register över tolkar
- 13.45 Kaffe
- 14.00 Statistik inom tolkserviceområdet
- 15.00 Avslutning

Hearing/seminarium torsdagen den 7 december

Eva Lotta Johansson	Justitiedepartementet
Lars Lindberg	Socialdepartementet
Jonas Jarefors	Finansdepartementet
Kerstin Molander	Utbildnings- och kultur- departementet
Ulla Pålsson	Domstolsverket
Kerstin Björkholm	Kammarkollegiet
Leena Carlstedt	Kammarkollegiet
Clas Lind	Migrationsverket
Birgitta Larsson	Socialstyrelsen
Tomas Blomqvist	Statistiska centralbyrån
Beatrice Kalnins	Statistiska centralbyrån
Stig Wintzer (efter lunch)	Sveriges kommuner och landsting
Karin Andrée-Heissenberger	Tolk- och översättarinstitutet
Anna-Lena Gemming	Tolk- och översättarinstitutet
Gunnar Lemhagen	Tolk- och översättarinstitutet
Helge Niska	Tolk- och översättarinstitutet
Ann Lorentz-Baarman	Tolk- och översättarinstitutet
Morena Azbel Schmidt	Tolk- och översättarinstitutet
Gunlög Sundberg	Stockholms universitet
Ali Labriz	Sveriges tolkförbund
Auroe Bou Assi	Sveriges tolkförbund
Eva Bernbro	Tolkcentralen Göteborg
Dan-Eve Johansson	Tolkservicerådet
Raija Metso Korpela	Tolkservicerådet
Magnus Franzén	Tolkjouren
Michel Dominick	Tolkjouren
Rafael Bermejo	Stockholms tolkförmedling
Anders Malm	Katrinebergs folkhögskola
Kerstin Svensson	U 2006:D
Stig Lundström	U 2006:D